

Poštnina plačana v gotovini.

ŠTEV. 2-3

* 1930 *

LETO I

SALDA-KONTE
ŠTRACE — JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE — MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE;
RISALNE BLOKE
ITD.

nudi po izredno ugodnih cenah

KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE

PREJ **K. T. D.**

V LJUBLJANI, KOPITARJEVA ŠT. 6/II.

Nova založba

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, Kongresni trg
(v Zvezdi) priporoča svojo
bogato zalogo

*vseh vrst knjig in revij,
slovenskih, nemških in dr.
Na željo naroča in dobavlja
knjige in revije tudi iz
inozemstva; — anti-
kvaričnih knjig, ki jih
kupi in prodaja po naj-
ugodnejših cenah; — pi-
sarniških potrebščin, ka-
kor papir, tintnike, svinč-
nike, radirke, peresa, za-
pisnike, mape in dr. po
najzmernejših dnevnih
cenah. Solidna postrežba!
Dobro blago!*

Edini slovenski zavod brez tujega kapitala je **VZAJEMNA ZAVAROVALNICA** V LJUBLJANI, DUNAJSKA CESTA 17

Sprejema v zavarovanje:

1. Proti požaru: a) raznovrstne izdelane stavbe kakor tudi stavbe med časom gradbe; b) vse premično blago, mobilije, zvonove in enako; c) poljske pridelke, žito in krmo.
2. Zvonove in steklo proti razpoki in prelomu.
3. Sprejema v življenjskem oddelku zavarovanje na doživetje in smrt, otroške dote, dalje rentna in ljudska zavarovanja v vseh kombinacijah.
Zastopniki v vseh mestih in tajah.

Izdaja konzorcij »Kresac«. — Izdajatelj in urednik: Vinko Lavrič, Ljubljana, Kolezijska ulica 1. — Uprava: Ljudski dom, Ljubljana. — Stane 25 Din za vse leto. — Tiska Jugoslovanska tiskarna: K. Čeč.

P. Krizostom:

Sama luč je pri nas doma...

Hušknil je mimo poljan.
Videl sem, kako je prožno položil
na travo in drevje svojo dlan.

Vzbrstela in zakipela je
živa vriskajoča mladost,
kamor je kriknil njegov korak.
Na čelu jasna ostrost,
živa iskra v očeh
in na licih zaokrožen nasmeh.

Nikjer grobne temé,
nikjer solzá in tegobe,
nikjer svincene meglé.

Sam luč je pri nas doma.
Miza je belo pregrnjena
in kolač na njej diši.
Pa Gospod za mizo sedi
in govoriva v te lepe dni
o solncu in cvetju
in mladem doživetju,
ki ni ga oskrnil greh.

Velika noč kriči iz moje krvi.
In baklja ognjena
je v mojih očeh.

Velika noč

Tin-tin-tin, ton-ton-ton, ton, tingel-tingel, tingel, bom-bom-bom! Glasovi vrejo iz lin čez polja, vrtove v gozdove in drage, v srca in duše, se razlijejo po žilah v kost in mozeg. Človeka prevzame, ga dviga, ga vleče — kam? Gospod je vstal! Kaj bi bilo nam brez velikonočnih zvonov in pesmi! Velikonočna vera je utrdila brezkončno ljudi, da trpe za Križanega in Vstalega, je ta vera premnogim pot in palica v večno veliko noč, je ta vera vlila mnogim in mnogim — kdo bi jih štel! — moč, da niso omagovali

in omahnili, ampak polni življenja, neugasljivega ognja, upapolno zrli v bližnje in daljne dneve: skozi noč v luč! Človeka objamejo nekajkrat ure in noči z Oljske gore — pa kdo bi bil takrat bilka in ne bi bil hrast? Močen neupogljiv, nepremagnjiv, z očmi navzgor! »Oče, če je mogoče, — — —, ampak kakor Ti hočeš, se zgodi!« Za velikim petkom — velika noč!

Kristus je vstal, veselimo in radujmo se! Aleluja! Ta devetnajstoletni klic, ta nas zgrabi z vročo roko za žalostno srce, da se segreje in kipi v radosti in veselju, v zmagi in slavi.

Kako pojo zvonovi! Saj ne moreš biti pod streho. Ven, ven! Stene stiskajo srce, duše duše, pa človek je prepoln nedopovedljivega, kipečega. Še grm, še trava, še drevo obhajajo vstajenje, »ko pokati popje hiti«, ko vse brsti, cvete, poganja.

Velika noč: zmaga življenja, zmaga nad temo v nas in zunaj nas! Vstajenje! — Veselo veliko noč!

Kršćanstvo gleda svetovna vprašanja z globljimi očmi. Poglavitno ni veselje. Ne bolečina. Niti užitek. Poglavitno je žrtev. Zato je Kristus mož trpljenja. Da posvetni človek tega ne razume, ni nič čudnega.

Dr. Sonnenschein.

Stranik Dragoman:

Pesem mladosti...

*Moj krik je kot zdravje gorjanskega fanta,
ki sredi noči
prebrede zelene poljane in grape temotne
do rožmarina.*

*Povedal bi zgodbo o silnem drevesu,
ki raste v vse štiri strani
in veje razpenja do božjega solnca
in večno šumi —
pa kaj bi dejal:
moje pesti so sklenjene
v velik udar
in merim z očmi daljino do zvezd
in čakam, čakam vse dni
na vihar.*

*V mojih pesteh je ogenj
in kadar luči prižgem,
vidim vsakemu, vsakemu v srčne globine
in vidim v vsakem le ozke doline
in v tesnih dolinah obup in temo.*

*Lajnarji stari,
jaz vam bom dal obup in temo!*

Cerkev, država pa vzgoja

(Iz okrožnice papeža Pija XI.)

Potem ko je sv. oče dokazal prvenstvo cerkvene in družinske vzgoje in koristi za človeško družbo, pravi: »Tako ne more iz reda, ki ga je določil Bog, izvirati prav nikakšno zlo za resnične in svojske pravice države do vzgoje njenih državljanov.

Te pravice je podelil državi sam Stvarnik narave, toda ne na podlagi očetovstva kakor Cerkvi in družini, ampak le na podlagi oblasti, ki ji pripada za pospeševanje skupne časne blaginje, ki je njen pravi svojski namen. Dosledno s tem ne pripada vzgoja državi

na isti način kakor Cerkev in družini, temveč na drugačen način, ki se ujema z njenim svojiskim namenom.

Ta njen namen, skupna časna blaginja državljanov, je mir in varnost, ki sta potrebna družinam in posameznim državljanom za nemoteno izvrševanje lastnih pravic, in obenem čim večje duševno in stvarno blagostanje, ki ga je mogoče doseči po skupnem smotrnem prizadevanju vseh. Dvojna je torej naloga svetne oblasti, ki je lastna državi: Zaščita pravic in prospah blaginje; nikakor pa nima pravice, družino in poedinca popiti vase ali pa izpodrinuti.

Z ozirom na vzgojo je torej pravica ali, bolje rečeno, dolžnost države, da s svojimi zakoni štiti v smislu naših izvajanj predhodno pravico družine do krščanske vzgoje otrok in da dosledno s tem glede iste vzgoje spoštuje tudi nadnaravne pravice Cerkev.

Na podoben način mora država štiti pravice otrok, kadar njihovi roditelji v fizičnem ali moralnem oziru, bodisi zaradi lastnih nedostatkov, bodisi zaradi nesposobnosti ali nevrednosti, ne izvršujejo pravilno svojih dolžnosti. Kajti vzgojna pravica staršev ni neomejena ali podvržena njihovi samovoljnosti, temveč je odvisna od naravnega in božjega zakona in zato podrejena oblasti in sodbi Cerkev; z ozirom na skupno blaginjo pa je podvržena tudi nadzorstvu in pravnemu varstvu države; vrh tega družina ni popolna družba, ki bi imela za svojo usovršitev vsa potrebna sredstva na razpolago. Končno država v tem izjemnem slučaju družine nikakor ne nadomestuje, ampak odpravlja samo nedostatke, seveda s primernimi sredstvi in vedno v soglasju z naravnimi pravicami otrok in nadnaravnimi pravicami Cerkev.

Splošno je potem pravica in dolžnost države, da po zahtevah zdrave pameti in prave vere štiti versko in moralno vzgojo mladine z zavračanjem vseh njej nasprotnih javnih pojavov.

Z ozirom na skupno blaginjo pa je glavna naloga države, da tudi sama na različne načine pospešuje vzgojo in izobrazbo mladine. Predvsem in namenoma tako, da odobrava in podpira podjetnost in delo Cerkev in družine, ki ima, kakor kaže zgodovina in izkušnja, tako lepe uspehe; potem da to delo, kjer samo po sebi ne more vsega, dopolnjuje s pomočjo tudi lastnih šol in zavodov; kajti bolj kot kdo drugi je država preskrbljena s sredstvi, ki so ji dana na razpolago za skupne potrebe, in prav je, če se jih poslužuje v korist onih, od katerih se ji skupaj stekajo.

Tudi sme država zahtevati in skrbeti za to, da si državljeni pridobijo potrebno znanje o svojih državljanskih in narodnih dolžnostih in gotovo mero umske, npravne in telesne izobrazbe, ki je z ozirom na današnje časovne razmere v svrhu skupne blaginje zares potrebna.<

Stranik Dragoman:
Verujemo ...

*Verujemo, verujemo, verujemo,
da sredi puščav nekje rože cveto,
da rastejo skozi noči,
da polnijo naše moči
za jutrnji dan —
verujemo, verujemo.*

*Verujemo, verujemo, verujemo,
da bo jutri izpod vseh križev pod hribom,
kjer bratje ubiti molčijo,
vstal beli poslanec z veliko roko
in z eno besedo vzravnal vso zemljo.*

*Iz smrti drevesa cveto.
V vse štiri strani so razpela roke
in trosijo božjo pomlad.
O pojdiva dobre besede iskat čez zemljo,
moj črni, črni brat ...*

Janez z Disokega

3.

Drugi dan je bila nedelja. Debeloglav je zgodaj vstal in šel s svojima žlahtnikoma k maši.

Ker so šli otroci k drugi maši ob desetih, so se žlahtniki lahko v miru razgovarjali. In so se tudi celo dopoldne.

Opoldne sta Beligoj in žena vedela, da je žlahtnik Debeloglav brez otrok in da nikakega upanja nima več, da bi ga lasten otrok klical: oče.

»In kaj bi še nadalje oprezoval in govoril tako okrog,« izgrgra Debeloglav, ki ga je dolga beseda utrudila. »Prišel sem sem, da si izberem naslednika. Žena je stara, potrebovala ne bo mnogo, ako me preživi, bližnje žlahte nimam ... Vidva mi dajta otroka! Toliko jih imata, lahko ga pogrešita. Dobro mu bo ...«

Obema je igralo srce veselja in sreče. Spogledala sta se in se razumela. Pa je spregovoril Beligoj: »Otroka? Lastno kri? Ne dal bi ga, ako bi ne vedel komu, naj bi se mu obetala še taka sreča. Tebi pa precej! Naš žlahtnik si in dober človek. Dobro hočeš otroku

in nam! Izberi si ga, kateregakoli samo najstarejši mora ostati doma, ker ima moje ime...«

»Velja!« potrdi Debeloglav in seže Beligoju in ženi v roko. Beligoj je hvalil Boga, ker je pripeljal Debeloglava v hišo. Popoldne si je Debeloglav izbral drugega sina Beligojevega —

Janeza.

Debeloglav je všečno ogledoval čvrstega dečka: »Pojdeš-li z menoj na Višavo?«

Janez pogleda Debeloglava, pogleda očeta in mater, zardi in pogleda v tla.

»Kajpak, da pojdeš!« pravi oče.

»Ali se me bojiš?« ga vpraša Debeloglav ljubeznivo in prime za roko.

»Pojdem, — saj menda ne za zmerom!«

»O, dokler ti bo všeč, če pa ne, saj veš, kje smo«, ga potolaži mati.

»Mislim, da se ti ne bo tožilo po ničemer, zakaj na Višavi ne boš pogrešal ničesar.«

Tako je dobil Debeloglav naslednika. Ni bil sicer njegov sin ali hči, a tudi ne tujec; bil je žlahtnik. Rad bi ga bil vzel s seboj precej, pa ga ni, ker Janez ni imel dovolj obleke, a da bi šel prazen od doma, niso hoteli starši. Obljubil je Beligoj, da ga pripelje sam, kadar bo obleka narejena.

Drugi dan se je vrnil Debeloglav potolažen in vesel domov.

4.

»Šele sedaj si prišel? Dobro, da še nisi pozabil, kje si doma! — O, ti! — Glej, pa komaj že hodiš, nisi mogel počivati nikjer?«

Tako je sprejela žena Debeloglava v ponedeljek zvečer.

»Vidim, da si me komaj čakala, ker tako veselo klepetaš!«

»I, kajpak! Pa bi bil še ostal, ako se ti zdi, da si prišel prezgodaj. Kaj so ti neki dali, da nisi mogel domov?«

»Ugani!«

»Kajpak! Sedaj si bom pa še s tem glavo ubijala! Kaj boš jedel? Ko bi bila vedela, kdaj prideš, bi ti bila pripravila. Tako pa — — — Sinoči sem vrgla v pominjak, opoldne je hlapec pospravil, nocoj si pa že nisem upala ničesar več pripraviti. I, kaj je bilo vendar?«

»Ugani!« je žarel staremu obraz od veselja.

»Povej!«

»Ugani!«

»O, ti dedec! Pa sam vedi! — Kaj boš jedel?«

»Daj, kar veš, da rad jem! Prinesi mi vode, da si umijem noge, truden sem!«

Žena prinese vode in mu pomaga sezuti čevlje.

»Povej vendar!«

»Ugani!« se zasmee Debeloglav.

»Čak!« se zjezi in zropota v kuhinjo.

Stari si je pa umil noge in se zadovoljno smehljal.

Ko je prinesla večerjo, je videl Debeloglav, da ima žena vse oči mokre.

»Hahaha! Zopet je malo togote! Glej, glej, tako si že stara, pa si vendar še tako nagla, da vse vre in kipi po tebi! Obriši si oči, obriši! Sina sem dobil.«

»E-e! Pojdi! Ne govori tjavendan.«

»Ne verjameš? No, boš videla!«

»E kaj boš govoril! Kar ne more biti, pa ne bo in — —.«

»Hahaha! Zibati ti ne bo treba, pa vendar imava sedaj sina.«

»Nikar ne sanjaj!«

»Boš že videla!« in ji pove vse.

Nekako štirinajst dni potem je prišel Beligoj s sinom na Višavo.

»Sta vendar prišla? Dolgo vaju ni bilo! Bal sem se že, da Janezek ne bo hotel od doma«, je govoril Debeloglav, ko ju je sprejemal.

»Maruša! — Maruša!... O, pojdi sem! Oj, Maruša!«

»Sedita, sedita! Vem, da sta trudna. Jaz sem bil zadnjič komaj prikrevsal. Janez te zelo bolé noge?«

»Daleč je, daleč!« je menil Beligoj.

»Kaj pa ti je? Kaj vpiješ?« je privpila Debeloglavka iz kleti.

»Vidiš, prišla sta. Lej ga! Ta je najin žlahtnik Beligoj z Visokega, ta pa najin Janez.«

»O, križ božji, pa tako vpiješ, da sem se vsa prestrašila! Vidva sta? Bog vaju sprejmi! Gotovo sta lačna. Zadnjič sem njega komaj napasla, ko je prišel od vas, tako ga je bila zdelala pot.«

»Nikar! Nikar! Pa brž napravi, kar misliš!«

Ona je šla v kuhinjo, Debeloglav pa je vzel culi, ki sta jih bila prinesla.

»Nekaj obleke je, da ne bo hodil tod raztrgan,« je menil Beligoj.

»O, bi mu bil že jaz dal napraviti!«

»Vem, da mu ne bo manjkalo ničesar, da boš bolj skrbel zanj, kakor je mogel njegov oče: toda, saj veš, kjer so otroci, je revščina. A raztrganega in bosega nisem mogel dati od hiše.«

»Ti bo pa kdaj vrnil. Ali si šel rad od doma, Janez?«

»Tako! — — Še rajši bi bil ostal doma.«

»Ne zameri mu! Mlad je še, pameti še nima! Od doma ni bil še nikdar, zato misli, da je doma najboljše in najlepše.«

»O, saj vem, kako je! Mene ne bi bil nihče spravil po svetu. Pa k nam, Janez, nisi prišel med tujce, prišel si domov, tu bo tvoj dom. Jaz ti bom namesto očeta in žena moja bo tvoja mati.«

Janez je pogledal svojega očeta in duh mu je splaval na Visoko k materi.

Kmalu se je kadilo pred njimi na mizi. Beligoj je čvrsto zajemal, Janezu pa ni šlo. Z žlico je mešal po skledi. Poznalo se mu je na obrazu, da mu je hudo.

»Janez, ali si bolan?« je vprašal Debeloglav, ga prijel za glavo in mu pogledal v oči.

Videl je, da so igrale v njih solze. Fant je položil žlico in šel iz hiše.

»Stožilo se mu bo po domu,« je menil Debeloglav v skrbeh.

»ŕožilo?«, se je nasmejal Beligoj. »Morda! Pa rad bi vedel po čem? — Tukaj bo imel vsega dovolj.«

»Stregli mu bomo, dokler se ne privadi. Ako bo

priden, zapustim mu vse premoženje.«

»Pa prav priden bo moral biti,« je dostavila Maruša.

Beligoj si je drugi dan ogledal posestvo. Njegovo kmetiško srce se je smejalo, ko je videl lepo polje, travnike, krasni gozd, živino, orodje in druge reči, in sladko ga je božala zavest, da bo nekdanj njegov sin gospodaril tukaj...

Zato je pred odhodom prosil Debeloglava, naj ima Janeza strogo, in sinu zabičaval, naj sluša strica.

Z velikim zadovoljstvom je odhajal Beligoj, s težkim srcem ga je spremljal Janez.

»Z Bogom! Debeloglav: Moj sin je sedaj tvoj sin, skrbi zanj, kakor bi bil tvoj«, mu je rekel pri slovesu.

»Bodi brez skrbi, Beligoj! Nihče ni še ljubil tako svojega sina, kakor bom jaz Janeza, ako bo delal po moji volji in me ubogal. Moj sin je sedaj, in jaz sem njegov oče.«

Janez je šel nekaj korakov z očetom in mu šepnil: »Oče, domov bi šel rad. Meni ni všeč tukaj. Oče, ne pustite me!«

»Sin bodi pameten, čaka te bogastvo. Tvoj oče sem in ostanem jaz, a sedaj imej strica za očeta, dolgo itak ne bo.«

»Oče, kaj bogastvo, domov, domov!«

Solze so ga oblile.

»Otrok nespametni! Ne jokaj se! Vidim, da še prav nič ne sodiš. Z Bogom!«

Podál mu je desnico. Sin se ga je oklenil okoli vratú in poljubil očeta prvič v življenju.

»Ne pozabite me! Pozdravite mater, brate in sestre.«

»Janez, bodi pameten!«

Debeloglav je od daleč gledal prizor. V srcu mu je vstajala nevoščljivost, žalost, ljubosumje.

»Sedaj je moj, a vendar še objema svojega očeta,« je zamrmral sam s seboj. »O Bog, samo mene si tako zapustil!«

Počasi ozirajoč se za svojim očetom, je prihajal Janez.

»Janez, sedaj si moj!« je izpregovoril Debeloglav in ga prijel za roko. »Tudi mene boš imel rad.«

Janez ga je pogledal v obraz in si mislil: »Ti nisi moj oče!«

Debeloglav je pričakoval, da bo Janez strastno stisnil njegovo roko ter ga morda objel, pa je bil hladen in roka je bila kakor mrtva v stričevi desnici.

Pritajeno je vzdihnil Debeloglav: »Ko bi ti vedel, kako sem potreben sinovske ljubezni, stisnil bi me in objel, kakor si svojega očeta.«

Za roko je pripeljal Janeza, ki se je pogosto oziral za očetom, na Višavo, kjer je poslej ostal.

5.

Janez se je na Višavi kmalu udomačil. Pri polni skledi je pozabil na Visoko. Oče, — tako je moral reči stricu Debeloglavu — ga je imel rad, in mati — Maruši je dobro delo to ime — je skrbela zanj kakor za svojega otroka. Janez je odraščal.

Kmalu je vedela vsa okolica, da je Debeloglavov sorodnik, kateremu bo izročil premoženje.

»Glejte, kakega sina je dobil!« so se pogovarjali ljudje. »Debeloglav si je dobro izbral.«

»E-e, izbira se lahko, če pa kar v naročje pade, se ne more izbirati. Fante ima srečo! In ta bo tudi srečna, ki ga bo dobila.«

Takrat se še Janez ni dosti menil za ženske.

Z osemnajstim letom se je Janez z Višave postavljaj pred cerkvijo v prvo vrsto, in vsakdo je hotel biti njegov prijatelj.

»Naš je najgorji,« pomenkovala sta se včasih Debeloglav in ona. »Ni vsak tak. Raven kakor jelka in rdeč kakor mak. Dobro sem izbral.«

Debeloglav ga je vzel rad kam na pot, — v semenj ali pa po kaki kupčiji.

Gori po Rovtih sta ves dan iztikala za kravami. Mrve je bilo dosti, prostora v hlevu tudi, pa si je mislil kmet, da je dobro, ako se kaj priredi. Zato sta šla. Kupila sta kravo s teličkom. Ker je bilo že kasno in po cesti daleč na okoli, sta jo mahnila kar po kolovozih in stezah navprek po pašnikih, travnikih in gozdih. V mraku se pehata po ozkem jarku, po katerem je šumel potok do samotnega mlina.

»Aj, aj, kam zaide človek, ako kolovrati po neznanih potih!« izpregovoril je Debeloglav, se popraskal za ušesom in pogledal na desno čez vodo in na levo v breg, toda ni bilo druge poti kakor naprej ali nazaj.

»Ali ne greva proti domu?« vpraša Janez.

»Greva! Le hitro poženi, da prej prideva, zakaj mrači se, in še debelo uro imava do doma.«

S palico ohladi kravo po rebrih, da hitreje stopi, Janez pa poganja telička. Ko prideta vštric mlina, pade z velikim hrupom zatvornica in voda zašumi čez jez.

Teliček prestrašen poskoči, se iztrga in zdirja v gozd. Krava, že nekoliko prestrašena, šine za teličkom in potegne starca s seboj.

»Lovi! Janez, lovi, da ne uide!« vpije Debeloglav.

»Ljudje božji, pomagajte! O, sveta devica, ušlo mi bo tele in bo podivjalo. — Pomagajte! Janez, teci!«

Janez je lomastil za teletom, Debeloglav pa se je boril s kravo in kričal na ves glas, da so prišli ljudje iz mlina.

»Kaj pa je? Kdo vpije?« je vprašala ženska.

»Pomagajte, tele nama je ušlo v gozd, sedaj hoče pa še krava za njim! Pomagajte!«

»Hihih!«, se je zarežala le-ta. »Debeloglav z Višave! Dolgo se nisi dal videti, možiček! Ali vé tvoja stara, da pohajaš tod? Hihih!«

»Pomagaj!«

»Hihih, kako ponižno! Otroka, pojdiva lovit!«

Deklica — imela je sedemnajst let — in njen mlajši brat zdirjata za teličkom v gozd.

»Moj Bog, da bi vsaj ne ušlo! Potem ga ne dobimo več živega, pa pojde trideset goldinarjev k zlodeju! Lovite!«

»Hihhi, kako te suče,« se je smejala ženska in ga gledala uprta z rokami v bok, »kakor stara doma!«

»Molči!«

O — o! — Nič ne ukazuj! Nisem tvoja žena, saj veš, da si me bil pustil. Ti pohlepnež!«

»Bohoho, sivka, bohoho!« je pogovaljal kravo, z očmi spremljal lov, z ušesi je lovil besede mlinarice.

»Kaj ne Debeloglavček, na starost ti je postalo dolgočas, he? Žena je ostarela, denar je mrzel in nič otrok, hihhi.«

»Ali te to kaj skrbi? A? Ali sem ti bil kaj dolžan? A?«

»Nič dolžan!... Hihhi! — kolikokrat si premeril pot do mene v Samoto, koliko noči sem prečela zaradi tebe! Obljubil si mi, da me

vzameš, hu! potem si se polakomnil denarja, katerega si dobil z ženo, a dobil nisi božjega blagoslova... sama sta, hihhi! Izgine naj tak rod, tako je sklenil Gospod; otroci bi bili ravno taki kakor starši, zato ti jih ni dal. Kdo ti zatisne oči?«

»Moj sin... Lej ga!«

»Tvoj sin? Norec! Misliš, da ne vem, kje si ga dobil? Kdaj li je imela hruška sadje, ako ni cvetla? Drugi rod pride na Višavo, hihhi.«

»To tebi nič mari!«

»Nič! Veseli me pa le! Oh, tako ponosni Debeloglav, česar si je pozelel, je dobil, le sina ali hčere, česar je želel najbolj, pa ni bilo, hihhi. O! Ta bo na Višavi? Glej, glej, kaka kri! Ta bo morda boljši!«

»Poženi, Janez!«

»Ti, fant,« je vpila za njima mlinarica, »glej, da boš bolj pošten z dekleti, kakor je bil tvoj stric! In kadar boš gonil tele mimo našega mlina, bolj trdo poprimi, da ti ne bo ušlo, ker stari nerad pride sedaj v stope, dasi je nekdanj vedno tod stopical. Stari na Višavi pa povej, da je mlinarica v Samoti srečnejša, kakor kmetica na Višavi, hihhi!«

Janez se čudi in gleda Debeloglava in pogleda mlinarico.

»Kaj pa nama hoče?«

»Poženi!«

Palica je padala kravi po rebrih, in tele je rado dirjalo za njo. Stari je bil skop z besedami. Toda na vsem njegovem kretanju se je poznalo, da je razburjen, nejevoljen. Nemiren je poganjal kravo, tepel jo in vpil nad njo, kakor da bi hotel prekričati notranji glas, kakor da bi hotel ubiti spomine...

»Vražje tele!« mrmral je pred seboj. »Ravno pri mlinu mi je to naredilo! In ta pot, ki pelje tod! Zakaj nisva šla po cesti! Še vedno čedna ženska in pa jezična kakor nekdej! Pri tej bi ne bilo dolgčas.«

Ker Janez ni dobil na svoje vprašanje odgovora, je videl, da staremu ni ljubo, da nerad odgovarja. Pa Janez ni dolgo ugibal; zakaj sam je imel dovolj premišljati. Njemu je pa bilo všeč, da se je pri mlinu prigodila nezgoda.

Ko se je vnela v gozdu gonja za teličkom, sta pritekla Janezu na pomoč iz mlina deklica in deček. Tele je skakalo, plašilo se grmovja in dirjalo sem in tje, ti trije so pa kričali in smejali se za njim. Deklica je ulovila tele za rep in zmagoslavno zavpila:

»Je že naše!«

Pognala se je in pograbila tele za furželj.

Tele je soplo. Sopli so pa tudi lovci. Živa rdečica je krasila obraz deklice.

»Na! — Sedaj ga pa bolj trdo drži, da ti zopet ne uide,« reče deklica in pogleda Janeza.

Janez je prijel za furželj in kakor nem zrl deklico. Videl je njene velike, temne oči, cvetoča lica in bele zobe, njen smeh ga je vnel po vseh udih. Zaobrnil je telička in ga vlekel s seboj v dolino, ne da bi se bil kaj zahvalil. Samo očes ni mogel obrniti od nje.

»Čigav pa si?«

»Debeloglavov z Višave.«

»De-be-lo-gla-vov,« je ponovila deklica in oba z dečkom sta se zašmejala, da je odmevalo po vsem gozdu.

Še enkrat se je ozrl po deklici, ki se je smejala z bratom, in brat je še ponavljal: »De-be-lo-gla-vov.«

Vse to je sedaj Janezu rojilo po glavi. Neznana moč ga je vlekla k deklici, katero je videl danes prvič.

»Kam neki hodi k maši? V Laščah je še nisem videl. Le kaj si bo mislila o meni, ker sem bil tako neroden?«

Molčé sta prignala na Višavo.

»Mislila sem, da priženeta celo čredo, ker vaju toliko časa ni bilo od nikoder. Pa samo dvoje vidim. To ni nič! To ni gospodarstvo! Dva človeka ves dan zapravljata čas in denar, pa priženeta napo-

sled kravico s teličkom! In potlej naj bo kaj prireje!« je vpila Debeloglavka.

»Molči! Molči! Kaj regljaš!« jo je ustavil mož. Iz glasú je zvenela nevolja.

»Seveda, molčim naj! Ves dan delam in skrbim. Napravim južino in večerjo zastonj, potlej pa naj molčim! Kod sta hodila?«

»Za nosom!« jo je zavrnil mož osorno.

Zena se je začudila in ga pogledala. Začudil se je pa tudi Janez, ker tako osornega še ni videl. Spomnil se je, kaj mu je naročila mlinarica v Samoti.

»Da te je nos le še domov prinesel! Kod je pa prej sledil? A?... Človek skrbi in skrbi, potlej pa še vprašati ne sme ničesar,« je pojavkala Debeloglavka, in solze so ji zaigrale v očeh.

Janezu se je smilila, pa je izpregovoril, da bi jo potolažil:

»Po Rovtih sva pretikala za živino, pa nisva mogla primerne živali dobiti. Domov gredé sva imela pa smolo. Pri mlinu v Samoti...«

Stric ga je ostro pogledal, da mu je kar beseda ostala na jeziku.

»V Samoti? Kaj pa je bilo tam?« je kriknila starka togotna in zapičila oči v moža, kakor da bi ga hotela prebosti. »Govori!«

»Splašilo se je nama tele, pa sva je morala loviti,« je dokončal Janez. Kar mu je naročila mlinarica si ni upal povedati.

»Tako! V Samoti sta bila?« je zakričal ona in zapretila možu z desnico. »Ti veš, dedec, da sem že stokrat proklela rod v Samoti, in pot, ki drži tja. Stokrat si mi obljubil, da ne pojdeš nikdar v Samoto, a sedaj tako izpolnjuješ obljube svoji ženi?«

»Pot naju je zanesla!«

»Ha, ne izgovarjaj se! Sramuj se... Iz Samote prihaja vse prokletstvo... Jaz, nesrečnica.«

Solze so se ji udrle po licu.

»Brez potrebe se čmeriš. Ni vredno besede.«

»Tako si vselej dejal... pa vendar!... Sram te bodi!«

Jezna in objokana je odhropela iz hiše.

»Takole ujame človeka ploha, da ne ve, kdaj... v ženski je vedno cel hudič, ki se zbudi pri najmanjši priliki... Fant, sedaj si mu ti stopil na rep.«

«Jaz?« ...

»Ti! — Kriv sem pa sam, ker ti nisem naročil, da molči o vsem. Samote ne smeš nikdar imeti v mislih, mati te besede ne morejo prenesti. Videl si pa, da ni bilo nič napačnega. Prokleta ljubosumnost, to je hudič.«

Večerja jima ni dišala. Prerivala sta nekaj časa jed z žlicama, pa sta bila sita. Janez se je pokrtil in šel v hlev, kjer je stari, gluhi hlapec vpil nad živino, da se je tujka kar tresla.

Zleknil se je truden na posteljo, in vsi dogodki današnjega dne so se mu vrstili pred očmi. Krasna podoba deklice iz Samote je zakrila vse druge slike.

6.

Nekaj dni je bilo na Višavi vse napeto.

»Janez!« ga je ogovorila mati čez teden, »koliko časa je bil oče pri mlinarici?«

»Nič!«

»Nič? Resnico povej!«

»Prav nič. Meni je ravno pri mlinu tele ušlo, oče so me pa čakali in se vojskovali s kravo, ki je tudi hotela za teletom.«

»Zakaj tajiš?«

»Jaz?«

Ivanu je udarila kri v glavo, zakaj ni še poznal ljubosumnja.

»Oče so ostali s kravo na poti. Jaz sem pa lovil tele, in mlinarjevi otroci so mi pomagali. Mlinarica je nekaj kokodakala nad očetom, toda ji niso dosti odgovarjali. Ko smo ujeli tele, sva pa šla.«

»Hm, pa res?«

Janez ni odgovoril ničesar. Jezen je šel po opravku.

Maruša je od tega hipa zopet bolj spravljivo govorila z možem. Stregla mu je in ogovarjala ga ljubeznivo, da bi namestila, kar je zamudila. Kolikokrat se je že pokesala zaradi svoje strasti!

Večkrat je premišljajla, zakaj ima njeno ljubosumje tako moč in vedno se je razvrstila pred njo vsa povest moža pred zakonom in v zakonu.

»Janez Debeloglav z Višave, denarnega kmeta sin — Magdalena, revnega mlinarja hči, — ples pod Sloko goro — Janez večer za večerom v mlin — od maše in k maši Janez in Magdalena — »Janez se ženi« — »Magdalena pride na Višavo,« — »čeden par« — Ne! — »Mlinarjeva revščina in moj grunt se ne bosta vzela,« pravi Janezov oče — Janez in ona, Maruša, gresta devat na oklice; »le bogastvo gre k bogastvu« — Maruša gospodinji na Višavi, Magdalena joka v milnu. — Minejo leta — na Višavi samota in puščoba — v Samoti otroški smeh in jok. — Na Višavi večno godrnjanje:

»Ako bi bil vzel Magdaleno, bi bilo gotovo drugače.«

Žena je bila žalostna in je skrivaje jokala, a v njenem srcu je rastlo sovražstvo do Magdalene in se vzbujalo ljubosumje, katero so pasle zlasti ženske, — dobre sosede od blizu in daleč, ki pridejo malo povasovat in ki potem pogrevajo stare reči, kadar nimajo

novih. Tako so bile nanese Maruši vse natanko na uho in še dosti več, kar je bilo nekdanj med Janezom in Magdaleno iz Samote in neka znanka je še pristavila:

»Ej, staro znanje se rado ponovi...«

Mladi, nesrečni ženi so bile te besede kakor nož v srce, katero je krvavelo in se nikdar ni več zacelilo.

In ta Debeloglav je bil pošten, zvest, ki je voljno prenašal nesrečo; le včasih so mu tako, nehoté ušle iskrene želje.

V Marušinem srcu je sedaj gorela ljubezen do moža, a takoj je zopet zdvijalo v njem silno ljubosumje, ki je prehajalo v sovrašтво do nedolžne Magdalene v Samoti.

Tako je prišla starost, koža na rokah in obrazu se je gubančila obema, a mladostne strasti in želje so jima ostale.

7.

V soboto večer je bilo. Mesec je poseval izza redkih oblakov, in rahel zahodnik je hladil ozračje. Bila je noč polna poezije, ki tako zmagovito objema z mehкими rokami duše bogatinov in siromakov, gospodov in kmetov, ki navdá dušo fantovo, da vriska in poje tja v noč, daje ljubezni moč in pogum, da poišče svoj vzor.

Janez je po večerji vrgel kamižolo čez ramo, in namesto v seno, je zavil po stezi v dolino.

Deklica iz Samote mu ni hotela iz glave; vrh tega je še čutil, da je njen dolžnik, ker se ji je bil zadnjič pozabil zahvaliti; niti njenega imena ni vedel. Hej, zato je bilo treba res stopiti z Višave v Samoto! To bi morda storil še kdo drugi, akoravno bi ga ne tirala tja hvaležnost. Nehvaležnosti pa mlad človek noče pokazati nasproti čednemu dekliču...

Ko je bil prišel v Samoto, se mu je zdelo, kakor da je prišel k ograjenemu vrtu, v katerega ne more skozi vrata, a je previsoka tudi ograja.

»Kaj mi bodo dejali? Kaj naj ji rečem? Kaj si bo mislila?«
Taka vprašanja so se mu vrivala.

Gredeč si je bil vse lepo izmislil, kako bo prišel k njej, povedal ji, da nima nobene drage, da bo premožen kmet na Višavi, da ima njo rad, da mu je bila tako všeč zadnjič, ko mu je pomagala ujeti tele, ter po bo prijel za roke in prosil:

»Bodi moja!«

A sedaj? Mm! Pozabil je vse in stal okorno pred mlinom, ker ni vedel, kako bi šel noter, kako bi se izgovoril, niti ni vedel, kje bo dobil deklico, a drugega ni želel nikogar.

Obstal je, zbiral misli in delal načrte, kako bi pričel, da bi prišel prej do cilja, do deklice, ki je bila sedaj tako blizu, ki pa

vendar ni mogel do nje, da bi se nihče ne vzgledoval. A tega ni maral.

Vsedel se je za bližnji grm, uprl roke ob kolena, naslonil glavo in upiral oči v mlin. Šumenje vode in zamolklo trenje kaninov mu je udarjalo na ušesa.

»Ha! Vraga, to je vendar neumno, da mi ne dajemo semkaj mlet... Človek bi vsaj lahko stopil v mlin. Tako pa nosimo na Suho vodo, kjer pijani mlinar jemlje preobilno mero, namesto kaše naredi moko, premenja vreče in nam pošilja ovsene moke namesto koruzne. O mlinu v Samoti se pa nihče ne pritožuje, da bi preveliko mero jemal, melje tudi hitro, in zdi se mi, da je bliže v Samoto kakor na Suho vodo. Pa saj vem, kaj je: videti se ne morejo naši in mlinarica v Samoti, kakor se mi zdi in kakor sem slišal. Vrag vzemi vse sovražstvo! Le kaj imajo med seboj ti ljudje? Da bi vsaj vedel...«

Zamislil se je in iskal poti.

Iz teh misli ga je prebudil dekliški glas, ki se je mešal med šumenje vode in med ropotanje koles. Kri mu je zaigrala po vsem životu, polastil se ga je nemir in hrepenenje, zakaj ta glas mu je zvenel že nekaj dni po ušesih.

Vstal je in se približal mlinu, da bi bolje slišal njeno petje. Pri vratih je obstal, da bi poslušal.

»Ko bi b'la tičica,
bi v gozdu letala, oj letala.

Ah, nimam fantiča,
da bi ljubila ga, ljubila ga.

Kako je to pusto,
kako je to hudo, kako hudo!

Srčno b' ljubila ga,
strastno objemala, objemala.

Tako pa sama sem,
za ljub'ga nič ne vem, oh nič ne vem.«

Janez se ni mogel premagovati, odprl je polagoma vrata in pogledal po mlinu. Videl jo je. Sama je bila v mlinu, nasipala je vrečo in pela. Čutila ni, da so se odprla vrata. Janezu je zaigralo srce, ko je gledal v delo in v petje zamišljeno pevko, ki je vsa z moko oprášena drsala iz predala z lopatico in omelom moko v nastavljeno vrečo. Pri zadnjih besedah je Janez srčno vstopil in lahko kórakal k njej, ki ga vsled ropotanja ni čutila. Položil ji je roko na rame in ji šepnil na uho:

»Jaz sem tvoj ljubi! Tvoj fant!«

Deklica se je prestrašena zganila, pahnila ga od sebe in odskočila. Vreča z moko je padla po tleh.

Vsa osupla je zakričala:

»Kdo pa si ti?«

Stal je pred njo osupel in neroden ter je gledal sedaj njo, sedaj raztreseno moko.

»Kaj me več ne poznaš?«

»Hihihi,« zasmejala se je deklica in tlesknila z rokama: »Fant s teletom! Kaj pa hodiš tod?«

»Za teboj!«

»Za mano? Ali sem ti kaj dolžna?«

»Ti ne, ampak jaz. Zadnjič si mi pomagala ujeti telička pa sem se ti pozabil zahvaliti!«

Pogledala ga je od tal do vrha in njene oči so se ujele z njegovimi. Huj, kako ji je bil nocoj všeč ta fant!

»Ne maram nobene zahvale. Vidiš, kaj si naredil?« Vzdignila je vrečo in nataknila obroč. »Na, drži, da pograbim, in mi plačaš, kar si mi dolžan!«

Janez je držal vrečo in deklica je grabila moko po tleh.

»Ti, da si me tako prestrašil! Nikdar se še nisem tako prestrašila. In kako tiho si prišel! Kaj si prinesel?«

»Nič! Kaj bi pa rada?«

»Lej ga! Po kaj si pa prišel? Ali nisi prinesel v mlin?«

»Jaz? Ne!«

»Kaj pa hodiš tod? Ali zopet teleta peganjaš?«

»Povedal sem ti. Za teboj hodim.«

»Kaj? Ti lažeš! Kje imaš vrečo?«

»Nikjer! Vreče ne potrebujem. Prišel sem k tebi, da se ti zahvalim, da ti povem, da te...«

»Nisi ti z Višave Debeloglavov?«

»Z Višave sem, Debeloglavov pa nisem. Debeloglavov je moj stric ali kâli, doma sem pa z Visokega.«

»Tako! Sedaj mi pa še vrečo prestavi! Kako ti je pa ime?«

»Janez!«

»Tako! Janez! Pa res nisi prinesel nič v mlin?«

»Res ne. Verjemi mi! Prišel sem k tebi, ker te...«

»Pojdi! Pojdi! Tako neumen nisi, da bi hodil nalašč za to, jaz pa tudi nisem tako neumna, da bi ti verjela.«

»Kakor hočeš! Jaz vem, da je to res! Jaz te imam rad.«

Položil ji je roke na rame, da bi jo privil k sebi.

Toda deklica ga je trdo pahnila od sebe.

>Ti!... Take besede sem že dostikrat slišala in sem jih sita. Ako nimaš drugega, pojdi svoja pota! Pri meni si opravil. Kar si mi bil dolžan, si mi plačal, drugega pa nimaš nič pri meni.<

Nejevoljno je gledala Janeza in kri ji je silila v glavo, da so rdela lica. To je Janeza še bolj razvnelo.

>Deklica, ti si trda! Ti me sodiš krivično! Kako ti je ime?<

>Marijanica mi pravijo, ako si tako radoveden. Sedaj si pa res opravil.<

>Nisem! Ti mi delaš krivico! Ti misliš, da sem prišel s slabim namenom. Pa povem ti, da od zadnjič, ko sem te videl, si mi vedno pred očmi, da mi je prišlo nekaj v srce, kar me vleče k tebi. Zato sem prišel sem, Marjanica, da te vidim, da govorim s teboj in ti povem, da te imam rad.<

>Hihih! Tepec! Tako daleč štramaš ponoči okoli?<

>In naj bi bilo še dalje! Prišel bi bil, ker bi se ne mogel ustavljati sili, ki me vleče k tebi, Marjanica!<

Strast je razvnela mladeniča, da je vse kipelo v njem.

>Govoriš, kakor bi bral iz bukvic. Le pojdi svojo pot! Mene ne premotiš!<

>Jaz ostanem nocoj tukaj.<

>Kaj? Jaz ne potrebujem nobenega hlapca. Spravi se mi izpod nog! Prav nič me ni strah in dovolj sem močna, da vzdignem vsako vrečo, kadar je treba nasuti žito.<

>Pa vendar ostanem nocoj pri tebi. Take poti nisem naredil zastonj.<

>Meniš, da ti jo jaz poplačam? O, pokličem mater, boš pa kmalu zunaj.<

>Nikar, Marjanica! Nič žalega ti ne storim. Ali smem sestiti?<

>Sedi, ako misliš pošteno, sicer pa rajši pojdi; jaz ne poznam nobene šale in za igračo nisem nikomur.<

>Marijanica! Prej si tako lepo pela in tožila po ljubem, jaz sem pa zunaj stal in poslušal. In tvoj ljubi sem jaz.<

>Hihih! Pa veš, če maram za — ljubega?<

>Ti? — Gotovo, saj si tako zdihovala po njem, da si se mi bila začela že smiliti. Lepo pesem si pela. Omečila bi kamen.<

>Hihih! Tako! Pesem te je razvnela? Eh, to pesem sem že mnogokrat pela, pa se ni še noben kamen omečil, niti prišel zaradi nje kdo k meni kakor ti.<

>To je tvoja pesem. Pesem tvojega srca.<

>Kaj? Nikar takih ne razdiraj! Moje tovarišice pridejo ob nedeljah v vas, pa zapojemo kakšno. Tudi to smo se navadile.<

>Pa vendar nimaš ljubega!<

»Saj ga tudi ne maram. Kaj pa bi ž njim?«

»O, ti! Rada bi ga imela! Marijanica, ljubi mene!«

»O, seve, prav tebe sem čakala! Sedaj imam pa dovolj, le pojdi! Ako nimaš drugega opravka in ne znaš drugače govoriti, si pri meni opravil.«

»Marijanica, ali si res taka?«

»Ravno taka! Fantovskih čenč sem sita. Le pojdi!«

»Pa če ne grem?«

»Bom videla!«

Pa je hotela po stopnicah klicat mater. Janez jo je ulovil za roko.

»Nikar, Marijanica! Saj grem. Imeti me moraš rada, kakor te imam jaz. In, ako še kdaj pridem, kaj ne, da ne boš huda?«

»Ako imaš kaj opravka, le pridi, po takem potu pa ni treba več.«

»Pa vendar!«

Objel jo je naglo in poljubil, pa v istem hipu mu je priletela njena krepka roka na lice, da so se vsi štrje prsti poznali.

»Fant, to niso igrače! Ako imaš tako navado, godilo se ti bo slabo! Tam so vrata, skozi katera si prišel. Boj se moje matere!«
Tresla se je od razburjenja in jezno kazala vrata.

»Marijanica! ne bodi huda, jaz te ljubim!«

Počasi je odšel iz mlina.

Deklica je gledala za njim in potem rekla:

»To je pa fant! Tega bi morala imeti vsaka rada, samo če se mu sme zaupati. Govoril je tako, kakor bi bil že vsega vajen. Slišala sem, da takim ni zaupati.«

Vendar je šla v nedeljo k maši v Lašče, akoravno je bila čisto navadna nedelja in je bilo opravilo tudi v domači cerkvi.

»In vendar je prišla za menoj! Še nikdar je nisem videl tukaj pri maši. Gotovo me ima rada,« je preudarjal Janez, ko jo je zagledal.

Toda bilo ga je tedaj še sram stopiti za njo.

(Dalje.)

Vsaka lastnina je strup, vsaka lastnina je smrt, če se ji človek proda. Skozi te stvari drži samo ena dostojna pot. Uvrstitev zunanjih dobrin v službo notranjega. V tem je rešitev.

Dr. Sonnenschein.

Brez žrtve še nikdar ni bilo cele kulture. Še manj celega krščanstva. Njegova skrivnost se začenja tu. In njegova moč.

Dr. Sonnenschein.

Stranik Dragoman:

To uro, fo belo uro...

*To uro, to belo uro
vzcvetelo je mlado drevo
sredi zelenega polja.*

*To uro, to jasno uro
razodel se je božji obraz
čakajočemu svetu.*

*To uro, to sveto uro
Dolbe človek v strast in greh,
bije v lice božji pravici,
z nožem in dinamitom resnico oznanja,
pleše in vriska po truplih mrjočih
in s težko roko se udarja po prsih:
Jaz sem bogat!*

*Jaz sem pa mlad
in vse, o, vse bi dal,
da bi vsakdo izmed nas
božjo pomlad spoznal...*

P. Hugo, O. F. M.:

Kolumbovi vitezi

Že pri inicijaciji (pri vstopu v red) dobi mladi vitez nekako novo revelacijo, razodetje, v kojega luči življenje čisto drugače pojmuje, kot morda dotlej. Povprečnemu mlademu človeku je življenje vesela, morda celo razposajena burka romantičnega značaja. Nekak idealen tip tega mladostnega naziranja o življenju je sv. Frančišek, ko je bil še kralj asiških veseljakov. V tisti odločilni noči v Spoletu je njegovo življenje in stremljenje v luči božjega razodetja dobilo čisto drugo smer. Iz idealnega veseljaka in romantičnega viteza je postal igrec in vitez božji. Zdelo se mu je, da mu je Bog dal novo srce, nove oči, nova ušesa, nova usta. Gobovi so bili prej zanj gnusoba, poslej pa je čutil toliko ljubezen do njih, da jih je iskal in jih poljubljal. Narava je bila prej zanj lepo vezana, a zapečatenjena knjiga, poslej pa se je s tolikim pridom in sladkostjo vglabljal v njeno vsebino in prisluškoval njenim tajinstvenim glasovom o božji modrosti in ljubezni.

Če je dovoljeno malo z velikim primerjati, lahko trdimo, da dobi mladi Kolumbov vitez ob inicijaciji tako razodetje o življenju. V skrivnostni dvorani mu preizkušen vitez-veteran zariše novo pot življenja, ki jo bo moral kot vitez poslej hoditi. Ti inicijalni programatični govori so res nekaj tako globoko zamišljenega in v srce segajočega, da mora mladi vitez po inicijaciji vzklikniti: Šele sedaj mi je bilo razodeto, kaj je življenje, da ni burka kakor sem doslej mislil, ampak resna drama z velikimi cilji, ki zahtevajo viteškega duha.

*Martin H. Carmody,
tačasni najvišji Kolumbov vitez*

To pojmovanje mu more dati le katoliški viteški red, ki gleda namen in vir življenja v jasni, žarki luči nadnaravnega razodetja. Framasoni vpeljujejo ob inicijaciji nove viteze v skrivnostno delavnico svojih vzorov človekoljubja in bratstva, ki često nista nič drugega kakor lepe besede. Saj mnogi framasoni danes niso več niti deisti, niti v Boga, kolikor je naravnemu razumu dosegljiv, ne verujejo več. Vse njihovo, na videz globoko, pojmovanje teh vzorov je lepa pesem, ki trenutno opojno zveni, se pa razlegne v komaj slišni jek in pusti za seboj le grenko občutje nečesa sladkega, kar je šlo mimo. Človekoljubje in bratstvo Kolumbovih vitezov, ki sta

jim skupna vzora s framasoni, je nekaj docela drugega, od Boga cepljenega.

»Prijatelj,« tako n. pr. govori vitez inicijator, »ob potih življenja boš naletel na človeka, ki se ti bo zdel, da ni več človek. Srečaval boš take, ki bodo v ovinku pospešili korake mimo njega in še v stran gledali. Mar tudi ti? Če, potem vedi, da si se sam izbrisal iz vrst Kolumbovih vitezov. Pravi Kolumbov vitez ne dela tako. Bodi še taka razvalina življenja, da ga trenutno odbija, se mu zagnusi, on se takoj zave, človek je, dušo ima, neumrjočo dušo, ista Rešnja kri je tekla zanjo, kot za mojo. Moj brat je, brat mojega božjega brata Kristusa Odrešenika. Kakor usmiljeni Samarijan se skloni k njemu, mu izpere rane, ki mu jih je vsekala borba življenja, jih obveže, ga dvigne, vrne človeški družbi, domovini, družini, Bogu. To je od božje ljubezni ožarjeno in v njej zasidrano človekoljubje in bratstvo Kolumbovega viteza. Tak je pravi Kolumbov vitez.«

Iz tega globokega pojmovanja človeškega dostojanstva, v luči večni, izvira tisto samospoštovanje in samoponos, pa tudi tisto krščansko kavalirstvo napram vsem in vsakemu, ki je lastno pravemu Kolumbovemu vitezu. To krščansko kavalirstvo pravih, pristnih Kolumbovih vitezov se posebno lepo kaže napram ženi in njeni časti. Rekli smo že, da je Američan rojen kavalir, posebno napram ženi. A to tradicionalno kavalirstvo je bistveno različno od onega Kolumbovih vitezov. Ono je nekaj zunanjega, od knjige lepega vedenja narekovanega, ki se često kaže v tem večjem zunanem oboževanju, čim manj je pognalo iz resničnega notranjega spoštovanja. Kavalirstvo Kolumbovega viteza izvira iz notranjega spoštovanja do žene in je po njem regulirano. On gleda v ženi drugo Marijo, njeno vzornico, jo kot tako spoštuje in brani njeno čast, kjer je ogrožena.

Ameriško kavalirstvo sploh, posebno še krščansko kavalirstvo Kolumbovih vitezov napram ženi, se blagodejno kaže v medsebojnem javnem občevanju doraščajoče mladine. Tam se ti ni treba bati, da bi te mladi mešani pari s svojo neslanostjo ali s svojo kvanto prepodili iz kupeja ali iz družbe, kar se pri nas tolikokrat dogaja. Tudi oni marsikatero uganejo, a ne takih, da bi jih pošten človek ne mogel prebaviti. Zaradi tega so znanja in razne mešane prireditve mnogo manj nevarne. V svesti si, da so medsebojni odnošaji idealni, kavalirski, zaljubljeni pari, ki ob sredah zvečer prominirajo po ulicah in parkih, ne povešajo oči, če jim domač duhovnik prihaja naproti. Oba prijazno pozdravita, izmenjata z njim par prijaznih besedi in gresta zopet svojo pot.

Vprašanje o mešanih vlogah na gledališkem odru tam ni bilo nikoli aktualno. Kdor bi ga bil načel, bi se bil osmešil. Istotako ne vprašanje plesa. Vse mlado pleše, pleše tudi v cerkvenih dvorinah. Nobenemu voditelju Marijinih družb ne pride na misel, da bi družbenicam ples prepovedoval. S tem bi sam družbo razbil. Tudi nima vzroka, kakor pri nas, kjer so plesišča tolikokrat sejmi za deklinško poštenje, ker fantje ne poznajo kavalirstva in jih alkohol še bolj razbrzdava. Zgodi se tudi tam, da se kak propadlež prikrade na plesišče, a ga dekleta prezirajo in poštene fantje ven vržejo. Seve, to kavalirstvo ni injekcija, ampak je delo dolge socialne, moralne in verske vzgoje. Zato se pri nas to medsebojno občevanje dozorevajoče mladine ne da kar kopirati. Manjka solidne podlage.

Kolumbovi vitezi so slednjič kavalirji napram cerkvi in duhovniku. Je to sicer verska, a ne cerkvena, ampak lajiška organizacija. Take organizacije, zlasti ko so postale močne, rade cerkvi in duhovniku čez glavo zrastejo. Treba je precej v rokavicah hoditi okrog njih. Kolumbovi vitezi se smatrajo za rezervno lajiško armado v službi Kristusa kralja in njegovega namestnika na zemlji. Apostolat cerkve je njihov apostolat: Iz človeka napraviti dobrega zemskega in božjega državljana. Duhovnik jim je vedno Father-oče. Kot takega ga spoštujejo, kakršenkoli je že kot človek. V Kolumbovem vitezu najde vsak in vedno svojega zagovornika. Kadar gre za kako veliko pravdo cerkve, kakor n. pr. za svobodo vere in vzgoje, v katero se razni »bigoti« od časa do časa zaletе, takrat je zanje poziv škofov dan splošne mobilizacije. V takih slučajih ne štedijo tisočev za protiakcijo. Do zadnje vzklicne inštanice ženo zadevo in jo financirajo. Kaj to pomeni, ve le tisti, ki pozna vpliv mamona na ameriško justico.

Krajevni viteški zbori so desna roka župnij. Ker je tam Cerkev popolnoma sama nase navezana, župnije, zlasti mlade, bijejo težek boj za obstoj. Cerkev, šola, društveni prostori, službeno osebje, to je velik aparat, katerega nabava in vzdrževanje stane mnogo denarja. Poleg običajnih stalnih zbirk je treba raznih prireditiv, bazarjev itd., da se nekaj nakaplja skupaj. Kadar Kolumbovi vitezi poprimejo, je finančni uspeh dotične prireditve zagotovljen. Vajeni so tega in sram bi jih bilo, če bi se ne obnesla. Vitežki ponos od vsakega zahteva, da ne samo kar mora, ampak kar more, stori.

Glede versko-moralnega življenja in udejstvovanja redovna pravila ne govorijo veliko. Poudarjajo le praktično katoličanstvo. To je dokaj raztegljiv pojem. Da vlada v redu res pravi katoliški duh, za to skrbi druga, čisto versko-cerkvena organizacija, v kateri so vsi pravi Kolumbovi vitezi včlanjeni. To je »Društvo Najsvetejšega Imena«, za može in fante. Iz te milijonske organizacije, o

kateri morda ob priliki več, dobivajo duha in moč katoliških vitezov. Duhovne vaje, ki jih prirejajo, jim vzdržuje in razžarja versko navdušenje. Preteklo leto je samo v dveh domovih pod vodstvom frančiškanov v Chicagi 2500 mož in fantov delalo duhovne vaje.

Da, ta duh Kolumbovih vitezov je nekaj univerzalnega, nekaj občevaljnega in posnemanja vrednega. Njega vdihniti našim možem in fantom, bodi naša prva naloga, ker je najbolj pereča. Ta duh bo v primernem času sam rodil našim razmeram prikladen viteški red.

Golobič Lojze:

Slepe oči

Široke so ulice in tisoče ljudi beži prek njih.

Nemirni koraki, nemirne oči.

Kakor da lovijo čas, naj se vstavi vsaj za drobno sekundo... In besede pršijo kot dež: vse bi radi izpraznili, prej ko odbije ura dvanajst.

Že dva dni in nič solnca. Da bi vsaj en sam pogled dalo, topel in ljubeč, pa vnovič naj zapre oči!

Pa nič, prav nič.

In ves nadložen, bolehen in lačen grem gledat v te nemirne oči ljudi.

Da bi vsaj v enem obrazu našel mir in srečo!

E, ljudje, kaj vam je? Saj ste mladi in zdravi in denarja imate!

Vidim: denarja, mrzlega kot led in morda je oškropljen s solzami sirot. In svetlo obleko imate. A pod njo? Prazno je kakor na goličavi. Čudno le, da obleka ne mahedra kakor prazen rokav...

Človek, pa kam se pehaš?

Naprej, naprej, da pridem do konca. Morda najdem ono, kar umiri srce. Vse sem našel, vse užil, samo mirno ne.

Iščeš solnca?

Iščeš božjega pogleda? V njem so našli miru vsi ljudje. Nihče ni žalosten odšel.

Solnce zvečer vnovič ugasne.

Povej mi, kod naj hodim, da pridem prav! Še to zadnje: božje oči, usmilite se me!

Vsi ljudje nosimo breme. Oni, ki najbolj molče, najtežje. Samo to je, da eden za drugega ne vemo. Jaz, bedak, pa sem mislil, da sem edini...

Po Aleksandrovem trgu vodi drobno dekletce za roko staro, slepo mamico.

Sive, zamolkle oči prodirajo nekam preko glave dekletca. Pa te oči vse vidijo in vse vedo. Skozi naše obleke gredo. Iščejo, ali je pod težkimi oblekami ono drobno telesce, ki ima sočutja, ljubezni, božje podobnosti.

In glej, čudež božji, te oči so tako zveste, tako vesele! Nič nemira, nič nervoznega iskanja. Kakor dvoje mirnih jezer.

O solnce, brez tebe vidim svetlobo!

Prve oči, ki so vesele in še te so slepe!

Vi vsi, ki ste begali kraj mene, bogati in zdravi, pa mrkli kot noč!

Vem zakaj:

Slepe oči vidijo skozi stene in strehe in skozi oblake v neko svetlo deželo.

Tja, kjer je doma naš dobri Oče in naša zlata Mamica...

Mi pa ne vidimo niti koraka pred seboj, ker je slepo — srce. In če nam ni dobro, kolnemo prirodo božjo in ljudi in sebe.

O Bog, daj mi, da bom od danes slep — in vesel...

Janez Pucelj:

Vesel fant

Rekla je na trati roža:

»Kdo srečnejši je kot jaz?

Zlati solnček me umije,

vetrec boža mi obraz!«

Slišal jo je drobni ptiček

in dejal ji je tako:

»Lažeš, lažeš, rožica!

Srečnejša je ptičica:

prav do solnca pod nebo

ptičko vetrci nešo!«

Vse je slišal fant vesel,

nasmehljaj se in zapel:

»Ptičica in rožica,

vedre lažeta obe!

Jaz srečnejši sem kot vel!«

Pa je utrgal mlado rožo,

v zanko drobno ptico vjel.

Sport in zdravje

Torej vsi bodimo sportniki? Da, vsi, z majhnimi izjemami!

V tem pogledu treba neke nejasne pojme razčistiti in zastarele predsodke odpraviti. Doslej se je mislilo, da mora vsakdo, ki je imel kakšno resnejšo bolezen ali prestal kako operacijo, opustiti vsakršen telesni napor, torej tudi sport. Prav posebno so se varovali sporta ljudje s srčnimi ali pljučnimi boleznimi tudi potem, ko so jih že preboleli. Takšno naziranje in ravnanje je napačno. Pravilno in pametno ravnaš, da se varuješ napora in večjih toplotnih izprememb, ko si morda samo na lahko bolan ali drugače kako nakazan, zakaj telo, ki naj bolezen odpravi ali kako drugo težkočo premaga, nujno potrebuje miru, da to notranje delo odpravi. Ako mora bolno telo odpravljati tudi kako zunanje delo, je oboje slabo opravljeno, bolezen ni prav zatrta in se rada povrača v hujši meri, zunanje delo tudi ni kakor treba. V akutnem stadiju bolezni, kakor pravimo zdravniki, ali dokler zibelj bolezni še plapola in ni do dobra ugašen, kakor bi se reklo po domače, naj telo miruje, da more vse svoje sile uporabiti zoper bolezen!

Ko mine to akutno stanje bolezni, treba oprezno pričeti z gibanjem. Vsaka naglica, vsako pretiranje je škodljivo. Vendar je gibanje, ki naj se polagoma stopnjuje navzgor, potrebno, da se odstranijo zle posledice bolezni ali da se morda nastale škode popravijo. S pametno rabo se naši organi ne obrabijo, kakor del kakega stroja, marveč okrepe in osvežijo. S kolesarjenjem si je že marsikdo zdravje trajno pokvaril, ako je pretirano dirkal, s pametnim kolesarjenjem si je marsikdo okrepil oslabelo srce, ali šibka pljuča. Mnogo srčnih »napak« se da popraviti in odpraviti s hojo in oprezno turistiko, prav tako mnoge pljučne bolezni. Za dolgo vrsto prebavnih težkoč in živčnih motenj pa je marsikateri sport naravnost zdravilen!

Morda pridejo kasneje na vrsto podrobnejša navodila, razvrščena po posamičnih sportnih vrstah in bolehnostih ter poklicnih potrebah. Za zdaj naj omenim samo eno splošno veljavno vodilo, ki je odločilnega pomena pri vsakem sportu, da se izognemo škodljivim posledicam prevelike naglice ali prehudega napora. **D i h a j v e d n o s a m o s k o z i n o s!** Kakor je to pravilo samo ob sebi umevno in potrebno za vse življenje, tako se zanemarja pri sportnem udejetovanju zlasti od mlajših. Zevajoča usta pri sportniku delajo slab utis in pomenijo zdravstveno škodo, naj bo to v telovadnici ali na sportnem igrišču, pri kolesarju na cesti ali turistu v gorah!

Pametna gojitev sporta krepi posameznike in po njih jači narod. Naš narod najbolj kvari alkoholizem, ki je še vedno naše najhujše zdravstveno, нравno, gospodarsko in prosvetno zlo. V borbi proti temu zlu je sport odličen zaveznik v dvojnem pogledu. Vsak sportnik ve, da ga opojna pijača samo ovira pri udeleževanju in mu kazni uspehe, zato se pravi sportnik ogiblje opojnin. Sport tudi spravlja svoje ljubitelje ven iz zadužnih in okuženih breznic v prirodo. Tudi s tega stališča je sport nujno priporočljiv vsem in vsakomur, predvsem mlademu rodu, ki ga povsod ograža alkoholna kuga.

Stranik Dragoman:

Pismo

napisano v dneh, ko gre pomlad v deželo, pa ji vetrovi vriskanje dušijo, meni srce kujejo in korajžo nam vsem. So res vetrovi blagodejni in potrebni. Gnilobo preženejo in smrad in smeti vržejo v grape, da so ceste spet bele in čiste, čiste... Včeraj sem srečal fanta. Vso zimo je sedel pri peči, komaj včasih je dvignil glavo, če je burja prehudo zakričala, drugače je medlo sanjal, prelistaval star koledar in štel ure. Pa se mu je vendarle zazdelo, da je zime dovolj in je stopil iz hiše in ga je prepihal vsega in mu dalo zdravje in vrisk. Zdaj mu ni dolgčas, ko greva čez hribe; oba kričiva, da se svet trese. Vihar je zdravje. Pomete po cestah, zrak osveži in so potem jasnejše daljne gore, kamor romamo in smo potniki mladi in močni.

Pravijo, da je sedaj pomlad. Spet drugi pravijo, da je ni in da je ne bo, da bo zima kar v poletje in jesen stopila, da ne bo več velike noči in vstajenja. Naj imajo prav, jaz se na vremena ne razumem dobro, naj jih stari ljudje obračajo, meni je samo za to, da bo jutri solnce.

Zdaj so pusti dnevi. Že ves teden dežuje. Sedim za mizo in vam pišem.

Spomnim se na maj sedemindvajsetega leta. Bilo je v Dravljah in smo s precej veliko strastjo debatirali z nekim profesorjem. Pa se je profesor razburil in zabrusil fantu v kotu:

»Tiho bodi, ti si kmet!«

Nikdar še nisem videl takega obraza. Tisti fant je sedel in molčal, molčal do ene ponoči, ko smo se razšli in še naprej do drugega jutra. Potem mi je skrivaj potožil:

»Kmet sem, ampak nikdar me še ni nihče tako ranil, kakor ta, ko me je udaril z besedo kot da bi kmet, preprost kmet, ničesar ne vedel in bi nikdar ne imel prav.«

Potem je tisti fant molčal in ni nikdar več govoril o tem, ampak jaz vem, da je mislil vedno na tisto besedo, da misli še danes, še to uro.

Je namreč še polno slabega v nas. Kdor vzraste pod slamnato streho in ga je rodu sram, ne bo nikdar velik. Lahko postane upravni svetnik ali ravnatelj, ampak dober človek nikoli. Naše jedro je kmetstvo. Fant v škornjih in gorenjskem klobuku je lahko prav tako kulturni kot mestni gospodek v lakastih čevljih in s prepevajočo kravato. Dosti sém hodil okrog z odprtimi očmi, pa sem našel, da gleda svet skozi motna očala, pa vidi kulturo in omiko v obleki. Človek ima dva obraza in je notranji važnejši od zunanjega.

Zato sem to povedal, da bi te dni poslednja slabost šla iz nas, slabost, ki nas poganja v mesto pod pretvezo kruha, slabost, ki je zanesla na polje in v hribe zavist in nemarnost, slabost, ki nam pošten obraz zakriva in odkrito besedo.

Zdaj smo kakor v večeru. Sedli bomo krog ognjišča in se bomo izpovedali. Kamenite so naše duše in kamen nikdar ne dozori za pomlad. Bili smo učenjaki, prepirali smo se za besedo, ki je bila že davno mrtva, bodimo še preprosti otroci in si tiho povejmo, kaj v nas ni prav, tiho si povejmo in zvesto rastimo v božje smeri.

V meni je silna vera. Sem divje drevo v hribu in sem zato močan. Ali je dosti divjih dreves? Hoja po takem gozdu je prečudno lepa, človek se pomladi in zavriska kot fant iz najvišjih hribov.

Ko bomo zavriskali, glejte, da bomo z močnim srcem in močno vero in da bomo iz misli brali, ne pa sodili po mrjočih črkah. Potrebno je, da se to danes pove, ko smo si blizu kot še nikoli in ko smo si bratje in sestre in ni nikogar nad nami, ki bi z lončenim glasom prepeval papagajske besede.

— Pojdimo vase!

Dekan Anton Skubic:

Francozi v Ribnici

Na binkoštni ponedeljek 1809, to je 22. maja ponoči so Francozi zasedli Ljubljano. To vam je bilo strahu po Ljubljani, ko je prišel Francoz od Vrhnike sem! Pa še ponoči! Še celo v Novem mestu se je okrožni glavar grof Franc Jožef Hanibal Hohenwart tako prestrašil, — korajže ni imel, kakor nekdanji Hanibal, saj vam je gotovo iz zgodovine znan —, novomeški Hanibal, pravim, se je tako prestrašil, ko so bili Francozi pred vrati, da je hitro pisal Ribničanom in drugim, naj zberejo zoper Francoza »črno vojsko« in naj

jo oborožijo s krampf, vilami, motikami, kosami, cepci in drugim orodjem. Tako oboroženi naj počakajo Francoze in jim pobijejo glave. Prilika se je junakom kmalu ponudila. Čez par dni so že prikorakali Francozi od Rakeka čez Bloke proti Ribnici.

Ribniška črna vojska se je postavila na neki grič blizu vasi Lazov in je čakala z vsakojakim orodjem na Francoze. Ko pa so zagledali prve Francoze, ki so prihajali od Sodražice sem, tedaj jih je spreletela taka groza, da so pometali orodje v grmovje in bežali domov, kar so jih noge nesle. Ko prisopihajo v trg, se hitro postavijo za svojega dekana Bonaventura Humlja, ki je z ostalimi Ribničani čakal na Francoze koncem Ribnice pri Gorenji vasi. Dekan Humelj je znan kot velik prijatelj šole, bil je moder in izobražen mož, ki je jako dobro govoril tudi francosko. To mu je sedaj prav prišlo. Lepo je došle Francoze pozdravil in jih prosil milosti za svoje Ribničane, češ, ker so jako dobri in mirni ljudje. Že poprej pa je bil svojim ljudem naročil, naj raz okna po trgu razobesijo bele rute, kar je pomenilo njih miroljubnost. Francozi res nikomur niso storili nič žalega, ampak so šli poveljniki z dekanom in graščakom Antonom Rudežem v graščino, kjer so dobili dobro malico. Tudi drugi francoski vojaki so bili pogoščeni. Zato je graščak Rudež postal prvi francoski maire (izg. mēr = župan) v Ribnici.

Francozi so bili Slovencem prav naklonjeni. Do takrat je bilo po vseh naših uradih vse nemško. Francozi pa so avstrijske barve, grbe po uradih, pečate, koleke nadomestili s francosko višnjevo-belordečo trobojnico in cesarskim enoglavim orlom z napisom »Ilirske pokrajine«. Pismonoši in postiljoni so dobili na kape bakrene plošče s slovenskimi napisi. Vse bi bilo dobro, ko ne bi bil prišel velik vojni davek, kontribucijon so mu rekli. Ker so ga morali ljudje plačevati v francoskih frankih, zato stari kmetje še danes pravijo davkom »fronki«. Tem fronkom pa so se kmetje uprli. Najprej se je zbralo za upor 600 Kočevarjev, ki pa so ta upor drago plačali; Francozi so jim mesto oplenili in jim bi ga bili kmalu požgali. Tudi 250 Ribničanov se je pridružilo tem upornikom, zato sta bila dne 13. oktobra 1809 ustreljena dva Ribničana, Jurij Kersnič iz Nemške vasi in trgovec Dettoni iz Ribnice. Sam škof Kavčič je prišel iz Ljubljane med dolensjske upornike, da jih pomiri. Res je bil potem kmalu mir.

Tudi francoske cerkvene reforme našim ljudem niso bile nič kaj všeč. Tudi za naše kraje so vpeljali svoj koledar, ki je vseboval poleg nedelj vsako leto samo štiri praznike, namreč Kristusov vnebohod, Marijino vnebovzetje, vse svete in božič. Novo leto je veljalo le bolj za civilen in naroden praznik. Ljudje se splošno tega koledarja niso držali, samo da se ob odpravljenih praznikih ni

opravljala slovesna služba božja, dasi je ljudstvo ob teh dnevih ravno tako pridno obiskovalo cerkev in se vzdrževalo hlapčevskega dela; celo trgovci so imeli prodajalne zaprte in ni nihče ničesar javno prodajal.

Še bolj je francoska vlada zadela v ljudsko dušo s tem, da je ukazala sklepati poroke pred mairom (županom), kar se je ljudem zdelo prav »cigansko«. V Ribnici so skleпали poroke pred mairom Rudežem. Poročal pa je župan tako: Ženin in nevesta sta stopila pred župana in izjavila, da se hočeta vzeti, in zapisali so oklice. Župan stopi točno opoldne na veliki županski prag, zaročenca glasno okliče in zapisani oklic pritrudi na vrata. Tako je storil tudi pet ali osem dni pozneje. Ako ni bilo prijavljenega nobenega zadržka, sta prišla zaročenca tretjič s pričami pred Rudeža, ki jih je poročil. V poročno knjigo pa je zapisal: »In jaz sem njuno voljo izpolnil, prebral vsa potrebna pisma, kakor tudi šesto poglavje petega oddelka o zakonskih, potem pa vpričo navzočih prič (navadno štirih) ženina in nevesto vprašal, ali se hočeta vzeti. Na to je vsak odgovoril »da«, in jaz sem v imenu postave izrekel, da sta mož in žena.« Priče so se podpisale, če so se znale, in poroka je bila končana. Verno ljudstvo pa je potem hodilo tudi pred župnika, da je opravil še cerkveno poroko.

Počasi so se ljudje Francozom zelo privadili. Francoska uprava je bila prav dobra, v uradih so slišali slovensko besedo. Za šolo so novi gospodarji zelo skrbeli, zato je bila posebno ribniška šola na tako dobrem glasu, da so od vseh krajev prihajali učenci semkaj. Sam poznejši slovenski pesnik Franc Prešeren se je za časa Francozov šolal v Ribnici dve leti in je bil vsako leto pohvaljen in zapisan v »zlato knjigo«. Francozi so po ribniški dolini izboljševali ceste, lesene mostove podirali in mesto njih zidali nove iz obsekanega kamna, tako da imajo Ribničani še sedaj vse večje mostove zidane od Francozov. Prinesli so tudi novo blago za obleko v deželo, ki marsikako še danes nosi francosko ime, tako mušlin (francosko mousseline), kontenina, to je blago s celine (kontinenta) v nasprotju z angleškim blagom, ki je bilo z otoka. Poprej so naši pradedi nosili obleko skoro samo iz platna, ki so ga tkali doma.

Ljudje pa so se privadili tudi francoskemu jeziku. Še otroci so znali šteti po francosko, četudi so to štetje nekoliko po svoje izgovarjali. Še danes imajo otroci neko igro, kjer se vidijo ostanki francoskega štetja. Francozi so šteli takole: un (izg. en = 1), deux (izg. dō = 2), trois (izg. troá = 3) ..., six (izg. si = 6) ..., huit (izg. vū = 8) ..., vingt (izg. ven = 20). Slovenski otroci pa stopijo v krog in se štejejo tako: En (1), duj (2), trtanuj (3), si (6), vi (8),

kompani (tudi francosko), srbaraka tikataka vijavaja ven (20). Na kogar pade zadnja beseda »ven«, mora bežati iz kroga.

Francozi so storili pri nas mnogo dobrega, zlasti v gospodarskem, kulturnem in narodnem oziru. Glavna stvar pa je, da so ustanovili med nami Slovenci »ilirsko kraljestvo« s sedežem v Ljubljani, kar so posebno navdušeni narodnjaki z veseljem pozdravljali. Takrat je pesnik Valentin Vodnik, ki je bil prej ribniški kaplan, zapel svojo pesem »Ilirija oživljena«: »Napoleon reče: Ilirija vstan'!« Dne 26. septembra 1813 pa so se Francozi po bitki pri Velikih Laščah že umaknili iz ribniške okolice, par dni pozneje pa tudi iz Ljubljane. Avstrijci so zopet zasedli naše dežele, in Ilirije je bilo konec.

Stranik Dragoman:

Misel

Fant moj, pridigo bi ti napisal, pa sem mlad in nisem ne tvoj župnik, ne Pregelj in mi gre poučljiva beseda težko iz ust. Tak sem kot ti, grešnik človeški, vriskam in pojem, sem jezljiv in tegoben, včasih korajžim in sem drugo uro spet boječ otrok. Ne spodobi se mi torej, da bi stopil nad Tebe in bi z učenjaško besedo razlagal in kričal, kaj je prav, kaj ni. Pa bom vendar. Zapisal je sicer nekdo, da je mladost norost, pa je tisti trenutek postal sam bebec in lažnik.

Fant moj, brat moj, ta ura, ko žene pomlad cvetje iz tal, prav ta ura je blagoslovljena. Zato jo zgrabi, za najlepšo njeno pesem primi.

Krčme se ogiblji pa na besedo pazi radi pohujšanja in sam pošten bodi.

Pošten bodi! Zaradi pomladi, ki je v Tebi in v nas vseh, zaradi pomladi, ki jo boš moral drugim dajati, zaradi velike pomladi, ki jo bomo morda dočakali, zaradi Boga.

Veš, da je letošnja pomlad trikrat čudovitejša od lanske? Meni je tako, da bi v vekove himno pel.

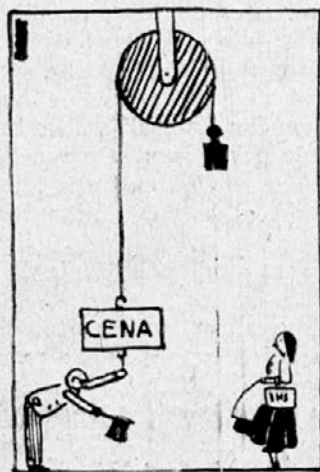
Fant moj, Ti si mlad, jaz sem mlad. Za jutrnji dan pa ni dovolj sama mladost, ampak je potrebna poštena mladost.

MDCCCXIII:

Mladi narodni gospodar

V uvodu v narodno gospodarstvo v prvi številki smo določili, da določujemo vrednost dobrin s ceno, ceno pa z denarjem. Cena dobrin pa ni stalna, temveč se izpreminja. Na izpreminjanje cene pa upliva poseben činitelj, ki ga gospodarsko imenujemo »Ponudba

in **povpraševanje**. Čim večja je ponudba in čim manjše je povpraševanje po dobrinah, tem nižja je cena in narobe. V gospodarskem življenju pa ne govorimo o cenah dobrin, temveč o cenah blaga. Kaj je blago? Kakor hitro se trgovina polasti dobrin, jih imenujemo **blago**. To ime pa izgube dobrine zopet tedaj, ko so prešle v **konsum**. Konsum ali konsumcija je uničevanje (popolno ali delno) dobrin z uporabo ali z uživanjem. Konsumcija je potreben činitelj; kajti brez nje bi se nakopičilo blago in prenehalo bi gospodarsko gibanje. Oseba, ki napravi ali izdeluje blago je **producent**, oseba, ki skrbi, da preide blago v konsum pa je **trgovec**. Trgovec je pravzaprav posredovalec med producentom in konsumentom. Sedaj pa nastane vprašanje, ali je vsak posameznik, ki je kdaj prodal kako dobrino, trgovec? Ne! Kdo je trgovec v zakonitem smislu, določa zakon in sicer trgovinski zakon. Ta pa pravi dobesedno: Vsak posameznik, ki se obrtoma peča s trgovino je trgovec. Obrtoma se pečati s trgovino pa se pravi, stalno in nepretrgoma trgovati in s tem poslom

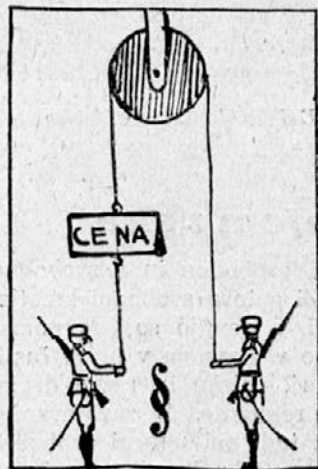

zadoščati svojim potrebam in kar je že s tem povedano: preživljati sebe in svojo rodbino. S trgovino se pečati pa pomeni, kupovati blago in ga z dobičkom prodajati. Dobiček je nagrada za delo in trud, ki ga ima trgovec z omenjenim poslom.

Prej smo omenili ponudbo in povpraševanje. Ali je mogoče z lastnim nagibom uplivati na razmerje med ponudbo in povpraševanjem? Da. Oglejmo si primer! Trgovec je naročil za pomladansko deževje dežnike. Stalni dež prisili marsikoga, da si nabavi dežnik. V aprilu je povpraševanje po dežnikih veliko in trgovec jih prodaja

konsumentom. Ko pa se vreme ustali, in se pričenjajo suhi dnevi, pade povpraševanje in trgovec, ki še ni prodal vse svoje zaloge, želi se iznebiti te čim preje, zlasti, ker bi čakanje na drugo sezijo škodovalo razprodaji. Če pa pomislimo še na to, da se moda, ki si jo predvsem izmišljujejo producenti, izpreminja, postane hitra prodaja nujna. Trgovec hoče prodati svoje preostalo blago pred novo sezijo ter napravi tako zvano razprodajo. V svoje prostore, izložbe in pred prodajalno nastavi napise: »**Razprodaja. Znatno znižane cene.**« S tem, da je znižal cene, je privabil nove kupce in vzbudil je novo povpraševanje: trgovec je pospešil ponudbo, je znižal ceno, obenem pa je povečal povpraševanje.

Povpraševanje pa ne povečuje samo večja ponudba, ampak tudi zmanjšanju ponudbe, a to le takrat, ko gotovega blaga primanjkuje. Vsi smo preživeli svetovno vojno. Videli smo, kako je začela pešati ponudba blaga, zlasti oblačil in živil, ko je bil vsak uvoz preprečen. Konsumcija je uničila dobrine in novih ni bilo. Tedaj je trgovec opazoval naraščanje povpraševanja in dviganje cen. Tudi, ako je imel še zalogo, je zadržal ponudbo. Blaga je manjkalo in cena je rastla. Zadrževanje zalog je umetno znižanje ponudbe in obenem umetno dviganje cen. Med svetovno vojno je povpraševanje tako rastlo, da so bili pripravljeni konsumenti dati od sebe vse vrednote, tudi zlato in dragulje samo, da so dobili živila in oblačila. Ponudba pa je bila

tako majhna, in povpraševanje tako veliko, da so stali konsumenti v dolgih vrstah pred prodajalnami in čakali, da pridejo na vrsto. Za gotova živila so se izdajale celo karte. Kruh, mleko, sladkor in celo manufakturno blago je bilo že na karte. Rekli so, da stoje na »fronti«, namreč oni reveži, ki so stali od ranega jutra do poldne v vrsti pred prodajalno, da kupijo, za drag denar to, kar more vsaj delno zadostiti njihovim potrebam. Cene pa so rastle in rastle. Vlade pa niso marale, da narodi trpe pomanjkanje, zato so hotele vsakomur omogočiti nakup dobrin ozir. blaga; uradno so zabranile dviganje cen, postavile

so stalne cene. Tako vladno naredbo imenujemo **m a k s i m i r a n j e c e n**. Zato lahko trdimo, da je še drugi činitelj, ki vpliva na ceno, nemreč prisilno maksimiranje cen od strani državne uprave. (Dalje.)

Mladi grobovi

Lojze Alič, Pevno pri Škofji Loki

Čas hiti in se ne vrača,
mi upamo s trdno vero mladosti.
Ostali bomo v duši in srcu zvesti
svojim načelom, kakor sta bila
vidva!

Ludvik in Lojze, božji mir
Vama!

Enega je objela zima, drugemu je odprla pomlad vrata v večno Pomlad. —

Kaj hočete, grobovi, še od nas? Dali smo Vam svoje najdražje: najlepše cvetove z naših poljan. Kdo naj izpolni vrzeli v naših vrstah, ko naše najboljše mlade moči klonejo v smrti...

Delakorda Ludvik, Celje

Fr. Erjavec:

Naš kmet v srednjem veku

Stari Slovenci so poznali plemenite, svobodne in nesvobodne kmete ali nevoljnike. Velika večina so bili gotovo svobodni kmetje, katere so vodili v bojih domači plemiči, a zemljo so jim pomagali obdelovati nesvobodni. Tako je ostalo v glavnem v prvih časih frankovske nadoblasti, toda poznejši upori, vojske in razne druge okoliščine so ta položaj popolnoma izpremenile. Z zavojevanim ozemljem vred so izgubili svojo prostost tudi vsi uporni svobodni kmetje ter postali državna, oziroma vladarjeva last in ti so jih z ozemljem vred potem izročali v upravo in v fevd zemljiškim gospodom. Tako je postala že v IX. stoletju večina naših pradedov nesvobodnih in podložnih tuji gospodi, kajti domače plem-

stvo je polagoma izumrlo, padlo v bojih ali se pa potujčilo. Ker so bile mnoge tedanje slovenske pokrajine le slabo obljudene, so privajali tuji zemljiški posestniki v naše kraje jako mnogo svojih nemških rojakov iz tamošnjih preobljudenih krajev ali pa takih, ki doma niso imeli nobene zemlje. Te so naseljevali na svojih zemljiščih v naših deželah. Ker so bile zlasti tedanje gorate severne slovenske pokrajine po današnji gornji Štajerski in Koroški, po vzhodni Tirolski itd. le jako redko obljudene, so tuji naseljenci kmalu prevladali in dotične pokrajine so se polagoma ponemčile. Kjer so bili Slovenci v večini, kakor n. pr. v škofovski okolici, kamor so njeni gospodarji, freisinski škofje, naselili jako mnogo nemških Bavarcev, so ti polagoma utonili med Slovenci.

To naseljevanje se je vršilo tako, da je odkazal zemljiški gošpod naseljencu primerno površino polja, travnikov in gozda v obdelavo in užitek. Zemljiški gospodje svojih obširnih zemljišč namreč niso obdelovali vseh v svoji lastni upravi. Zase so obdržali v neposredni bližini gradu le nekaj najboljših polj, travnikov in gozdov (to je bila tako zvana dominikalna ali gosposka zemlja), ki so jih obdelovali s pomočjo nevoljnikov, podložnim nesvobodnim kmetom so pustili navadno njih dotedanja zemljišča (to je bila tako zvana rustikalna ali kmetiška zemlja), za katera so pa morali odrajtovati ti graščakom določene dajatve. Kar je pa zemlje ostalo, zlasti po oddaljenih in še neobljudenih krajih, so razdelili v posestva, velika tako, da se je mogla na njih preživljati srednja kmetiška rodovina in plačevati še najemščino graščaku (velikost je zavisela od kakovosti zemlje, 10—40 oralov). In ta zemljišča ali grunte so izročali naseljencem, ki so jih skušali privabiti z najrazličnejšimi ugodnostmi; kajti čim bolje je bila obdelana vsa graščakova posest, tem večjo vrednost je imela in tem več dohodkov je imel z nje. — Naseljenc je ostal osebno sicer svoboden, vendar je moral odrajtovati gospodu določeno najemščino od posestva. Ker ta ni bila visoka in je nudil graščak v tedanjih divjih in nemirnih časih najemniku v svojem gradu tudi varstvo (zlasti za časa madžarskih napadov) in v nesreči pomoč, se je v drugi polovici srednjega veka mnogo preostalih svobodnih slovenskih kmetov prostovoljno izročalo v tako polsvobodno odvisnost in pokroviteljstvo graščakov. Osebna samozavest namreč tedaj še ni bila tako razvita kakor dandanes in nesvobode niso smatrali za sramotno. Razen tega so se pa skušali svobodni na ta način otresti tudi vojaških dolžnosti in raznih drugih bremen. Tako imamo torej v tisti dobe tuje plemenitaše (graščake) ter njih polsvobodne in nesvobodne podložnike, razen tega se je pa ohranilo še vedno kolikor toliko popolnoma svobodnih kmetov, kajti marsikak nesvoboden se je polagoma

tudi sam odkupil ali pa mu je gospod v oporoki ali ob kaki drugi priliki podaril prostost za blagor svoje duše. Cerkev se je namreč ob mnogih prilikah zavzela za čim milejšo usodo podložnikov in ravno pod njenim vplivom se je prvotno popolno robstvo nesvobodnih proti koncu srednjega veka polagoma omililo v običajno podložništvo.

Svobodni kmetje so prišli polagoma le pod graščakovo sodno oblast, odrajtovati so morali splošne državne davke deželnemu knezu, kakor gospoda ter izpolnjevati vojaške dolžnosti, sicer so bili pa neomejeni lastniki svoje zemlje, prosti tlake in podložni le svojemu deželnemu gospodu. Imenovali so jih zato tudi plemičarje, ker so smeli nositi orožje. Večkrat so si znale ohraniti ali pridobiti svobodo tudi cele vasi ali vsaj večje skupine poedincev v kakem kraju. Najbolj znana taka plemičarska vas je bila Teharje pri Celju, mnogo plemičarjev je pa živelo tudi okoli Zagorja, v Križah pri Tržiču, na Dolgi njivi pod Višnjo goro itd. Občini plemičarjev je načeloval sodnik ali pa župan. Polsvobodni so bili le nekaki najemniki grajskih posestev, za katere so morali odrajtovati graščaku dajatve, za katere sta se pri prevzemu zemljišča pogodila. Osebo so ostali sicer svobodni, a ker so stopili vendarle v opisano gospodarsko odvisnost od zemljiškega gospoda in so izgubili s tem gotove pravice (pred sodiščem n. pr. niso bili več ravnopravni), jih moremo nazivati le polsvobodne. Nesvobodni ali nevoljniki so pa končno živeli v popolni odvisnosti od graščaka in ta je bil neomejen gospodar njih samih ter vsega njihovega imetja. Graščak jih je sicer pustil na dotedanjih njihovih posestvih, toda odvezel jih jim je lahko, kadar je hotel, morali so mu odrajtovati dajatve, ki jih je sam določil, obdelovati njegova lastna polja in služiti v gradu za vse posle. Bili so sestavni del kmetije, na kateri so živeli in niso bili tedaj niti podložniki deželnega kneza, temveč le svojega neposrednega zemljiškega gospoda. Ta jih je lahko prodajal ali pa podarjal z zemljiščem vred, komur je hotel. Njih razmerje do graščaka je bilo torej slično popolnemu robstvu.

Čeprav so bili graščaki vrhovni lastniki zemljišč polsvobodnih in nesvobodnih kmetov, jih vendar z njih niso navadno preganjali, če so le dobro gospodarili in redno izvrševali vse dolžnosti. Ob smrti podložnega kmeta so pustili zemljišče še nadalje v rokah njih potomcev. Stremeli so za tem, da so ustvarili na svojem ozemlju čim največ dobrih kmetij, ker so imeli od tega tudi sami največje koristi, zato tudi nesvobodnih niso preveč upregali v graščinsko delo, da ne bi zaradi tega nazadovala njih kmetija ali da bi jim ne pobegnili. Za grajsko služinčad so iz teh razlogov navadno uporabljali le del otrok nesvobodnih podložnikov, ostale so si pa pogosto kupovali od

judovskih prekupcev ali pa privajali vojne ujetnike iz tujih dežel. Po nekajletni zvesti službi so potem navadno oženili tudi te ter jim odkazali v užitek kako izpraznjeno ali novoustvarjeno kmetijo.

Navedene razlike med polsvobodnimi in nesvobodnimi so se pa polagoma vedno bolj zabrisovale, tako da so proti koncu srednjega veka že bolj ali manj izginile. Enako so skoro izginili tudi svobodni kmetje, kajti deloma so se bili že poprej sami izročili graščakom, deloma so si jih pa ti v vojnih in drugih razrvanih časih podvrgli s silo. Proti koncu srednjega veka je bila zato ogromna večina kmetiškega ljudstva podložna graščakom, tu in tam je pa gospodaril tudi še kak svoboden kmet. Povprečni graščak je imel po 300—500 takih podložnih kmetij, mogočnejši velikaši so jih imeli pa včasih tudi po več tisoč. (Dalje.)

Vaclav Winkler:

Dolgi Tine

Onstran mesta, fantje, tam gori je kos sveta, kos božje zemlje, blagoslovljen od nebes in ljudi. Tam ni meščanske bolnosti in solzavosti in kadar človek umre, umre veselo in z upanjem. Povedal bi vam o naših fantih, mladih ljudeh, kako so s pesmijo mrlji, ugašali, o Jankotu, ki nas je v sanjah v Rim vodil, o Ivanki, ki je v vodnjaku blodnji pela o gozdih šumečih, ki glave klanjajo, pa o študentu Francetu, ki bi kmalu zavriskal v zadnji uri, pa mu je, revežu, prsi izvotlilo, povedal bi vam, pa bi še vi zavriskali in zakričali:

»Kdo je prerok, ki nam to uro joka o obupu in žalosti? Na korajžo, svet!«

Sem srečal ondan fanta, dolgi Tine mu pravijo. S kletvijo se je ustavil pred menoj in še pljunil je po tleh in je bil ves jezen in žalosten, kar se mu je gotovo v greh štelo, zakaj prečudno lep dan je bil in preko št. Vida je bilo solnce. Jaz sem mislil, da je nedelja ali veliki praznik, Tine je pa bruhal:

»Bajto prodam in pojdem, zakaj tako ne gre. Poglej!«

Iztegnil je težke roke in sem bral iz njih silno moč, zdravje in vero. Tinetova beseda je pa lila obup. In kakor mi je jezik neroden, tolažil sem ga, naj ostane, da je kos domače zemlje zlato in da ga ni na svetu solnca čez domačega.

Pa je bil še hud radi tolažbe, radi besede, v dobro namenjene in je jezen odšel.

Čez par dni sem ga videl na kolodvoru. V gruči mladih ljudi je stal s culo v rokah.

»Tine!« sem se začudil.

»Grem v Francijo,« je dejal preprosto. »Tam je kruh in denar.«
»Doma pa zdravje,« sem dejal.
Ni razumel, pa je dejal naprej:
»Denar in kruh, to je človek.«
»In dom?« sem mislil.
»Eh,« je zamahnil, »svet je velik!«

In je zavriskal, hotel je veselo, pa vem, da se je trgalo v njem in je bil vrisk hripav in okoren kot pijan — — —

Potem ga dolgo nisem videl.

Ondan sem pa šel mimo hiš, ki leže pod hribom in je bil jesenski večer in je od Ljubljane megla rastla, megla, ki mesto zakriva, da bi ljudje bolj navzgor hrepeneli, za solncem, za Bogom. Prišel je iz goščave voz, visoko naložen z drvimi in Tine je poganjal vole.

Ko me je zagledal, se je ustavil.

»Služim,« je povedal. »Prav všeč mi je!«

»In kako s Francijo?« sem bil radoveden.

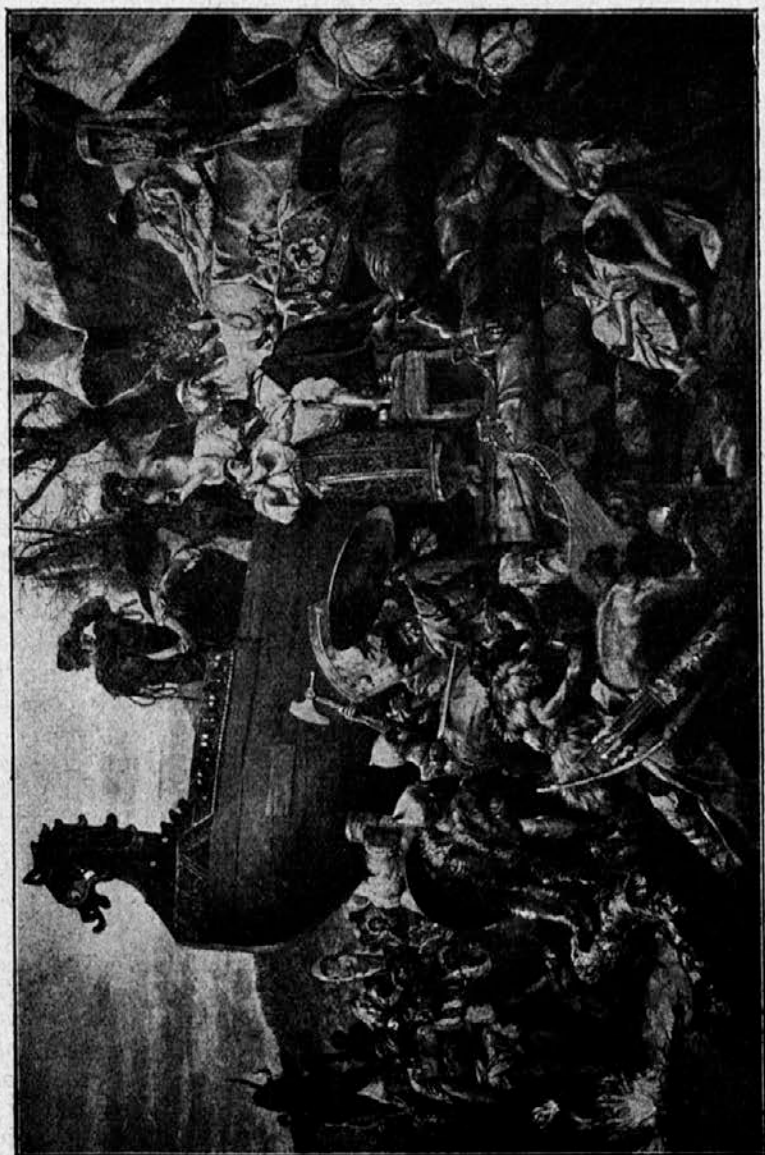
»Tam gori je lep svet,« je bil resnično v zadregi. »Pa kakor je bogat in solnčen, bolan sem bil vendar tam gori. Težka bolezen. In mi je bilo včasih, da bi hrib razdejal, kjer smo delali, da bi vsaj košček tistega neba videl, ki je nad tem gozdom. Saj ne rečem, da sem hotel solnčnega doma, ne, samo košček našega dneva bi rad, čeprav najpustejše jesenske ure, pa bi mi bilo dovolj. Pa tudi teh pustih ur ni hotelo biti in sem bil bolan. Pa sem se vrnil in zdaj sem zdrav.«

In je pognal vole in zapel fantovsko pesem in šel visok in vitek kot bi nebo pripenjal v višave. Tisti hip je od vseh strani zapelo v prepevajočih glasovih večernico in se je Tine v daljavo odkril, jaz sem pa razumel, kako, da fantje in dekleta tod prepevajo in vriskajo, kadar umirajo — — —

Smrt slovanskega kneza

(Slika str. 71.)

Tam v davnih časih so tako pokopavali oziroma sežigali Slovani svoje poglavarje. Nanesli so grmado, nanjo postavili ladjo, vanjo posadili mrtvega poglavarja z vsemi vladarskimi znamenji, njegove konje in bika za žrtev. Z njim mora iti tudi žena in otroci. Zrec že drži nož! Spodaj pa pojejo kozelniki in potujoči pevci žalostne pesmi, ki jih spremljajo s plunkami in bobni. Kot žrtev mora umreti tudi zarobljenec sovražnega rodu. Ogromen zubelj povzije smrt in ljubezen in sovraštvo.

Smrt slovanskega kneza

Pariz — Locarno — Haag

Evropske države si tedaj, ko so leta 1914 pripravljale svetovno vojno, gotovo niso bile na jasnem, kakšne bodo posledice tega koraka. Ne mislim tu na dogodke, ki so se odigrali v Evropi sami, da so namreč nastale nove narodnostne države kot Poljska, baltiške države, Češkoslovaška, Jugoslavija, da so padle tri najmočnejše monarhije ruska, nemška in avstrijska, da se je pojavil boljševizem na eni, fašizem na drugi strani. Večja in sploh največja posledica je bila ta, da je vodstvo sveta, ki ga je imela Evropa v svojih rokah do sedaj od tedaj, ko so Grki pobili pri Marathonu perzijsko armado, morala prepustiti s koncem svetovne vojne l. 1918 — Ameriki, z drugimi besedami Združenim državam severne Amerike.

Locarno ponoči

Kako se je to občutilo? Tako: Amerika, doslej dolžnik Evrope, je postala čez noč njen upnik z ogromnimi terjatvami; Amerika do tedaj od Evrope kulturno in tehnično podcenjevana, je vsilila Evropi svoj način življenja in miselnosti. Ameriški slog stavb je prišel v Evropo, ameriška godba je prevzela evropski družabni oder, vsi pa čutimo v vsak-

danjem življenju, kako nas sili hitro ameriško življenje k neki hitrosti, velikosti, kako se lovimo za rekordi v tehniki, pa tudi v drugem človeškem udejstovanju.

In — Amerika, se je tega zavedala. Takoj po svetovni vojni, ko sta glavna nosilca evropske politike francoski ministrski predsednik Clemenceau in angleški Lloyd George izigrala na pariški mirovni konferenci Wilsona, smo slišali iz uradnih ameriških ustprecej samozavestne besede: Pustimo Evropo, naj shira v svojih borbah, Amerika ima drugod po svetu dovolj opravka! To misel so v prvi vrsti zagovarjali ameriški republikanci. Kljub temu pa zavojevanje Evrope po Ameriki ni prenehalo. Dolar se je kot kal tuberkuloze zajel v evropsko telo, da ga razjeda dalje. Ali naj naštevamo? Jugoslavija je dobila — dolarско posojilo; Poljska je v svoji industriji z dolarjem poplavljen; Nemčija se je z dolarjem opomogla. Dolgovi Italije in Francije? Pa pogledjmo po svetu. Dolar

— petrolej — avtomobil? Cigave gospodarske zveze pa so na čelu teh gospodarjev svetovnega trga? Ameriške!

Tega položaja si, kot rečeno, evropski državniki gotovo niso predstavljali, ko so l. 1918 sedli v Parizu k mirovni mizi. Razpoloženje je bilo pač tako, da so bili na eni strani zmagovalci, na drugi pa premaganci. Glavni premaganec pa je bila Nemčija. Glede nje so zapisali: Nemčija je kriva svetovne vojne, ker jo je hotela. Zato naj Nemčija tudi nosi posledice. Zavezniki so približno ugotovili, koliko je bilo škode na ozemlju, kjer so se odigrale krvave bitke, na invalidih, na drugih plateg gospodarskega življenja, nato pa so dejali, da znaša vojna odškodnina Nemčije približno 132 milijard zlatih frankov. Nemcij, glavna premagana država, so odgovorili: Mir v Versaju smo sicer podpisali, ali to je bil versajski diktat, to ni bila nobena pogodba!

Evropa je bila še nekaj let po vojni razdeljena enako v dva tabora: v premagance in zmagovalce. Oba tabora sta bila trdovratna. Nemci niso hoteli plačati, Francozi in zavezniki niso mogli odnehati. Tako smo doživeli zasedbo Porurja. Sovražnosti niso ponehale. Z zasedbo Porurja in s spremembo nemških vlad pa se je v Evropi začelo svitati znamenje, da gre ta prva trdovratna doba h koncu. V Nemčiji je prevzel državno vlado dr. Wirth, njegov pomagač v gospodarskih vprašanjih pa je bil dr. Rathenau. V čem je bil prehod v novo dobo evropske politike? Prvič v tem, da se je začelo misliti na skupnost Evrope in na nevarnost Amerike, drugič pa v tem, da so se sovražnosti med obema taboroma omilile in se je na eni kot na drugi strani začelo misliti na sporazum. Ta doba je označena z dvema imenoma: Davos in Locarno.

Po dolgotrajnih pogajanjih so se države sporazumele na predlog ameriškega politika Davesa, — Davesov načrt — kar pomeni v bistvu gotovo, vidno obliko in pa način plačevanja reparacij od strani Nemčije, Locarno pa pogodbo, v kateri je Nemčija prostovoljno kot svobodna pogodbenica priznala sedanje njene meje na zapadu in se torej ne bo mogla več sklicevati na diktiran odstop, ampak na svobodno izrečeno odreko, če ji je bila odvzeta Alzacija-Lotaringija in par okrožij ob belgijski meji.

To dobo označujeta v evropski politiki dve imeni: francoskega zunanjšega ministra Brianda in nemškega zunanjšega ministra, sedaj že pokojnega Stresemanna. S tem, da je bilo omogočeno pogodbeno razpravljanje, je bil končno omogočen vstop Nemčije v Društvo narodov. Kakor vidimo, se v Evropi sklepajo pogodbe, stara nasprotstva se ublažujejo, stara prijateljstva se ohlajajo, gospodarstvo se hoče pomednaroditi in zopet — ker se življenje v takih dobah silno hitro razvija — zremo novi dobi v oči.

To tretje dobo označimo lahko z eno besedo: H a a g. Haaška konferenca! Kako je prišlo do nje?

Podčrtali smo že, da je gospodarstvo Evrope sililo k nekemu posplošenju. Denar je denar in kapitalisti vsega sveta imajo povsod isti interes: Čim bolje prospevati, čim več dobička, pa čim več varnosti in gotovosti. Gospodarstvo Evrope se je začelo polagoma dvigati. Zlasti se je močno dvignila Nemčija. Posamezne nemške gospodarske zveze so stopile v istovrstne zveze s Francijo, Belgijo, Anglijo. Gospodarski stiki so bili torej že izvršeni in iz vsakdanje politike vemo, da je koncem koncev ozadje vsake politike ta ali oni gospodarski interes, z drugimi besedami: denar! Gospodarski politiki se je morala udati končno tudi stroga politika. To je bilo eno.

Drugo, kar sledi logično iz prvega, pa je bila zahteva po neki gospodarski sigurnosti. Evropsko gospodarstvo po vojni nosi najbistvenejši znak: reparacije, povrnitev vojne odškodnine. Tako kapital kakor državna uprava sta na njej bistveno interesirana. Poleg te okolnosti je povdariti tudi to, da imajo poleg Nemčije denarne obveznosti tudi druge države kot n. pr. nasledstvene države Avstrije. Postavila se končna zahteva: Dajmo si naliti v kupico čistega vina! Izračunajmo končno, koliko in kdo ter komu dolguje kaka država. To je rešil Haag! Haag pomeni torej likvidacijo reparacijskega vprašanja. Države imajo izračunano, pogojeno in podpisano, koliko točno in na kak način in od koga imajo terjati oziroma dati, kdaj se bo to izplačalo. Haag je likvidacija svetovne vojne v gospodarstvu Evrope. Haag je močna opora miru v Evropi, kolikor bo pač mir od nje odvisen.

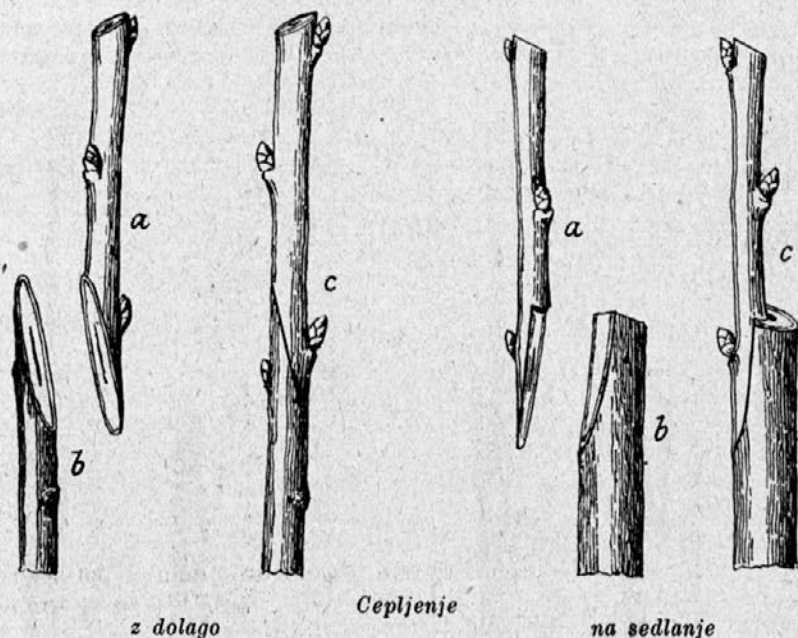
Tretja doba poveljne Evrope se je končala v Haagu z gospodarskim sporazumom. Ali pa bo ta sporazum dovolj močan, da bo dvignil Evropo na neodvisnost od Amerike? Ali bo ta sporazum dovolj močna opora, da zremo lahko z gotovostjo tudi v političen mir? Politični sporazumi in zveze, ki so se in se še kujejo pa spadajo v drugo razmotrivanje, o čemer bo govora v prihodnjem pregledu.

Prav je, da skrbite. Toda ne udušite v teh skrbih svoje duše. Pustite prostora za večnost. Kdor pozabi na Boga, postane suženj zemlje. Suženj denarja. Lastnine. Bede. Uživanja. Razkošja. Sveta. Suženj, če kaj ima, suženj, če si poželi. Suženj siromak in suženj bogatin.

Dr. Sonnenschein.

Cepljenje sadnega drevja

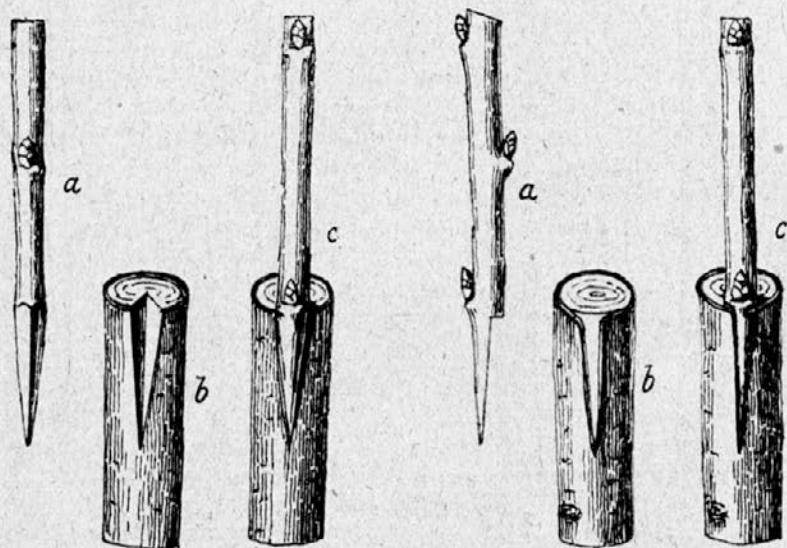
Sadno drevje, pa tudi mnogo drugih lesnatih vrtnih in gozdnih rastlin požlahtnjujemo ali cepimo na različne načine, ki jih določa največkrat debelost podlage ali divjaka in cepiča, letni čas, pa tudi spretnost in navada cepljača. V bistvu pa seveda ni nobene razlike. Cepič moramo namreč tako spojiti s podlago, da se stikata k a m b i j (to je zelena plast med vrhno kožo in lesom) enega in drugega. To pa dosežemo pri cepljenju s cepičem na različne načine. Oglejmo si nekoliko najnavadnejših!

1. Cepljenje z dolago uporabljamo samo takrat, kadar sta podlaga in cepič enako debela. Oba prirežemo poševno, da sta rezi kolikor mogoče enako dolgi in skladni. Ako tako prirezano podlago in cepič staknemo in trdno povežemo, dobimo celoto, ki se ji komaj pozna, da je nastala iz dveh delov. Kambij podlage in cepiča se okrog in okrog vjemata in razvoj take cepitve je popolnoma gotov, ako so le ugodni tudi drugi pogoji, ki

so potrebni za rast. Take cepitve se že v prvem letu tako zarastejo, da je komaj poznati, kje sta staknjena podlaga in cepič.

2. Sedlanje. Kadar je podlaga znatno debelejša od cepiča, kakor so n. pr. dve-, triletni divjaki, ali za palec debele veje po drevju, takrat požlahtnjujemo s sedlanjem. Cepič prirežemo prilično tako kakor pri dolagi, samo s to majhno razliko, da naredimo na gorenjem koncu rezi primerno zarezo (sedlo), da se tem lepše prilaga podlagi. Divjak ali podlago pa najprej povprek gladko odrežemo, potem pa na tisti strani, kjer ima najbolj gladko kožo, posnamemo kožo in nekoliko lesa tako na široko in na dolgo, da cepičeva rana kolikor možno popolnoma pokrije rano na podlagi. Potem cepič in podlago trdno zvežemo in nazadnje skrbno zamažemo ob stiku in na vrhu, kjer je podlaga odrezana. Tudi take cepitve se prav rade primejo in rane lepo zacelijo, ako so pravilno zamazane.

v zarezo

Cepljenje

za kožo

Celjenje rane, ki je precej velika, zelo pospešimo, ako cepič tako prirežemo, da je eno oko 1 cm nad sedlom, eno pa na nasprotni strani rezi. Pri debelejših podlagah, zlasti pa pri vejah, ki jih precepljamo, se rado primeri, da nastane rez na podlagi bolj široka, nego je rez na cepiču. V takem primeru glejmo, da se cepič ujema

s podlago vsaj na eni strani, za cepljenje na sedlo izbirajmo močne, čvrste cepiče, zlasti če so tudi podlage debelejše.

3. Cepljenje v zarezo ali v žleb. Večkrat je treba požlahtniti tudi debelejše divjake, zlasti pa precepiti debelejše veje na odraslem sadnem drevju. Tu ne morem uporabljati niti dolage niti sedlanja. Cepimo pa lahko v zarezo ali v žleb. Cepič prirežemo poševno od dveh strani tako, da nastane trioglata konica. Iz podlage pa izrežimo prav tako dolg in širok trioglat košček ter v nastalo zarezo ali žlebič potisnimo cepič. Ako sta rez na cepiču in zareza na podlagi dobro pogojena, se stikata kambija obeh delov na obeh straneh tako ugodno, da je rast zagotovljena. Samo ob sebi je umevno, da je treba tudi tu cepič trdno privezati k podlagi in rano skrbno zamazati. Pripomniti pa moramo, da je ta način požlahtnjevanja dokaj težji nego prejšnja dva. Primeren je samo za prav izurjeno odrasle cepljače. Nerodnež se lahko ureže, da bo pomnil, kdaj je cepil v žleb.

4. Cepljenje v sklad, precep ali razkol je najstarejši način požlahtnjevanja. Uporabljajo ga pa še dandanes s prav dobrim uspehom, dasi se ga lahko izognemo, ker ga nadomestimo s cepljenjem v žleb. V precep lahko požlahtnjujemo vsakovrstne drobne in debele podlage. Drobnejše prekoljemo čez sredo in vtaknemo v razkol samo po en cepič. Pri debelejših podlagah pa vzamemo po dva cepiča. Zelo debelih vej pa niti ne koljemo, ampak od treh ali celo od štirih strani vrezemo globoko v les in v tiste vreze vtaknemo posamezne, primerno v obliki zagozde, prirezane cepiče. Tudi pri tem cepljenju, je treba zelo paziti, da se kambij cepiča in podlage ujemata. Vezati navadno ni treba, ker cepiče drži podlaga kakor v kleščah. Pač pa je važno, da rane temeljito in zanesljivo zamazemo, ker so velike in se tudi bolj počasi zapirajo.

5. Doslej naštetih in opisanih štiri načine cepljenja uporabljamo, dokler sok miruje, torej pozimi in spomladi, nekako do konca marca ali kvečjemu do sredi aprila. V mrzlejših krajih in ako imamo cepiče dobro shranjene, bi utegnili na ta ali oni način s pridom požlahtnjevati celo do konca aprila meseca. Ko pa se mozeg začne pretakati po rastlini, cepimo za lubad. To cepljenje je izmed vseh načinov najlažje, pa prav tako uspešno. Cepič prirežimo tako, kakor za dolago ali sedlanje. Na podlagi pa, ko je gladko povprek odrezana, prerežimo po dolgem lubad kakih 3 ali 4 cm na dolgo. Ko jo zgoraj malo odluščimo, potisnimo cepič v nastalo režo med lub in les tako globoko, da se skrije vsa njegova rez, oziroma do sedla in da odstopivša lubad na podlagi obdaja cepič od obeh strani enako. Cepitev naposled trdno prevezemo in rane skrbno zama-

žemo. Cepljenje za lubad je kaj primerno za precepljanje starejšega drevja, ako zamudimo zimsko cepljenje. Na ta način lahko cepimo od druge polovice aprila dalje, pa do konca maja meseca. Neogibno potrebno pa je, da imamo pozimi narezane cepiče dobro shranjene na senčnem prostoru na vrtu, ali v hladni kleti, da ne odženejo, preden bi jih rabili.

Vaclav Winkler:

Cigan

Žalost je hudičeva mreža, zato namreč, ker je lenoba od hudega in prihaja iz žalosti. Za žalostno lenobo imajo ljudje tudi drugi izraz, pravijo ji pobitost, potrtost in tako dalje. Ima žalost lahko patent na literaturo, če brez nje ne more biti moderne, v življenju je pa ne more biti. Saj je tudi ni dosti, kdor se uro za uro bori za košček črnega kruha, nima časa, biti žalosten. Kadar izgubi kruh, pa ni žalosten, ampak jezen.

In sem bil tudi jaz ondan žalosten, len, brez volje. Ne vem, odkod mi je prišlo, ali od branja ali odkod drugod kot razodetje, morda sem pa hotel postati modern.

Neznansko sem se začudil, ko sem videl, da se svet krog mene vseeno smeje in mi je prišel nasproti po cesti še cigan, črn cigan, umazan in raztrgan. Z desnico je mahal po zraku in zraven pel z bobnečim glasom staro pesem o zelenih livadah in brzem konju, o belih šotorih in gorečih ognjih.

>Kaj kričiš?< sem bil jezen.

>Hoj, gospodine, ves si pošten!< mi je pomolil pest pod nos.

>Zavriskaj o pomladi!<

>O kakšni pomladi?< sem bleдел in gledal po zametih in snegu.

>Jutri bo pomlad. Ti imaš ure, ki narobe kažejo. Pri meni je že pomlad, ko ti kožuh in kučmo oblačiš. Saj ni zime, samo svet je nekoliko pomlad obrnil.<

>Pijan je,< sem pomislil, oni se je pa zresnil:

>V gozdu sem se rodil, ves svet sem prebredel, lačen sem bil, žejen, zeblo me je, zaprt sem bil, pa sem vedno pel, kričal, kakor praviš. Ko je solnce, pojem, kako je lepo, ko ni solnca, kričim: Le korajžo, jutri bo lepo.<

>Tepec,< sem dejal.

Zasmejal se mi je v obraz in je odšel po zasneženi poti. Težko mu je valovil korak. Prijel je z desnico klobuk in mi mahal z njim. Lasje so mu vihrali v burji. Zazdelo se mi je, da se za njim topi sneg in cveto rože.

Sodobna ruska šola

V sedanjem krutem preganjanju kristjanov v komunistični Rusiji stoji v ospredju mladina, ki je zrastle iz boljševiških šol. Naravnost blazna podivjanost, neverjetna krutost, besna zasmehljivost so poteze te boljševiške mladine. Časopisje je pisalo, da se je v tem boju sicer neizprosni in okrutni ruski diktator Stalin moral vdati pritisku mladih. Zdi se, da je ruski komunizem že začel žeti, kar že več kot deset let seje v svojih šolah. Ruski komunisti so hoteli po svojih šolah vzgojiti velike in močne socialiste, vzgojili pa so zveri. In tako je moral komisar javne prosvete Lunačarski na pedagoškem kongresu 31. decembra 1927 sam priznati: »Žalostno je, če ne znamo izoblikovati mladega socialista, ki bi sčasoma postal velik, morda celo slaven.« Znano je, da so boljševiki otroka in njega vzgojo podržavili. Starši imajo le dolžnost vzdrževati otroka, vzgajati ga ima pravico in dolžnost samo država.

Kakšna je tedaj ruska osnovna šola? Boljševiški list »Trud« piše 22. maja 1927: »Otroci nimajo spoštovanja do svoje okolice. Razbijajo šipe, ker se svetijo; lomijo klopi, telovadno orodje zato, ker je vse to novo in po nekem nagonu vandalizma. Učiteljica, ki učenca opomni, ni nikoli varna, da ne dobi kamna v glavo ali pa udarca s palico, kadar gre po ulici. Učitelji so navajeni krika in groženj. Eden izmed njih je vzel za kazen učencu knjigo. »Vrni jo,« je kričal otrok, »če ne te ubijem.«

Učiteljice prenašajo vse to kljub svojim smešno nizkim plačam. Pri vsaki uri se vrši bitka med učitelji in učenci. Nikdo noče odnehati in boji postajajo vedno ostrejši. Učenci prezirajo svoje učitelje zato, ker so le-ti slabo oblečeni, suhi in blede. »Uči se, treba se je učiti,« opominja učitelj. »Čemu? Da postanem učitelj? Moja mati je v predilnici, ni nikdar hodila v šolo, pa zasluži več kot ti...«

»Biednota« (št. 2787 iz leta 1927) opisuje šolo takole: »Učenci se obnašajo zelo slabo. Ne ubogajo, lažejo, dajejo učiteljem grde pridevke, jim stavijo neumna vprašanja, da jih spravijo v zadrego, igrajo karte itd. Otrok ostane tri, štiri ure v šoli. Ostali čas prebije doma in na cesti. Tu vidi najgrše prizore. Oče pretepa mater, pije vodko in jo daje otroku.«

»Nekoč ni bilo trinajstletnega dečka v šolo že tri dni. Četrty dan, ko se zopet prikaže, ga prosi učitelj, naj prinese od očeta opravičilo. Otrok je prebledel in molčal. Ves razred, sicer tako glasan, je tudi nenadoma utihnil. Ko je učitelj odšel in zaprl za seboj vrata, tedaj skoči neki učenec za njim in mu reče: »Nima več očeta. On in njegova mati sta ga ubila. Zato ga ni bilo tri dni v šolo. Njegov

oče je pil in tepel mater. Tedaj sta izgubila potrpljenje ter ga pobila s sekiro.«

Gospod Lunačarski pa je sam potožil na gori omenjenem zborovanju: »Mi se v šolah skoro nič ne pečamo z vzgojo in to starši prav dobro vedo. Vzgojno delo se niti ne čuti. Kadar srečate kakega otroka, niste varni, da vrže za vami kamen ali pa da skriva nastavi buciko na sedež, na katerega se hočete usesti. Najnovejše poizvedbe so pokazale, da je položaj glede vzgoje slab.«

Sole kot zgradbe so skrajno zanemarjene. Cela množica krajev je, kjer šolskih zgradb sploh ni, temveč so otroci stisnjeni po kmet-skih izbah ali barakah; kjer pa so, so veliko premajhne in ostane zato na stotisoče otrok brez pouka. Vse to boljševiški listi čisto odkrito popisujejo. »Trud« toži 10. aprila 1927: »V delavskem centru Ivanovo-Voznesensk 3550 otrok ne more hoditi v šolo. V tovarnah jaroslavskega okrožja znaša število šolo neobiskujočih otrok okrog 1000. V gubernijah Vladimir, Peza, Tambov se pritožujejo delavci, da njihovi otroci niso mogli hoditi v šolo in da so postali pravi razbojniki.« Taka poročila prihajajo iz vseh pokrajin. »V pokrajini Ijevsk je tri četrtine šol v starih privatnih hišah: sobe so majhne in temne. V drugih krajih imajo barake, napol v razvalinah. Otroci so naravnost v nevarnosti, ker se vsak hip nad njimi lahko zrušijo stropi.«

»Pravda« popisuje neko tako šolo (1927, št. 180): »Temno poslopje, mrzlo, zakajeno, omet odpada, okna so pobita, ogromni napisi na stenah in na vratih — to je šola. Učitelj, ki je videti kot kakšen mučenec, mi pravi: Ob mrazu dveh stopinj, ko začne zmrzovati črnilo, se težko sedi. Zato delamo stoji.«

Treba je še omeniti, da je gmotni položaj učiteljstva naravnost beden. Uradno poročilo pripoznava, da so plače tako smešno nizke, da imajo skoro same učitelje, ki so si le v skrajni potrebi s šolo poiskali košček kruha. In ne samo, da prejemajo plačo, ki jim ne pusti ne živeti ne umreti, pogosto morajo na plačo čakati cele mesece. Država je stalen njihov dolžnik. Njihov pravni položaj je prav tako slab kot gmotni. Od vseh strani prejemajo ukaze. Brezobzirno, zakaj njihova potrpežljivost je že davno prestala najhujše preizkušnje.

Zopet piše »Trud« o učiteljih: »Njihove plače so sramotno nizke. Zato je nemogoče dobiti dobre vzgojitelje. Od 52—60 rubljev, ki jih dobe, je treba 30 rubljev plačati za stanovanje. Nihče ne more ob tem živeti.«

Vseh teh strahotnih pomanjkljivosti komunistične šole pa niso krive morda toliko žalostne razmere, ki jih je na Ruskem povzročila svetovna, zlasti pa meščanska vojna, temveč v prvi vrsti ne samo načelna, temveč tudi tehnična nesposobnost komunizma, dati ljudstvu

temeljito vzgojo. Saj je proračun za ljudsko prosveto sedaj manjši, kot je bil celo pod carskim režimom, ki je imel interes na tem, da je ljudstvo ostalo neizobraženo. Po uradnih številkah je boljševiška vlada v najboljših letih dovolila za šole komaj 60% od tega, kar so imele šole na razpolago pred svetovno vojno, včasih pa le 25%.

Nesposobnost komunistične vzgoje se kaže tudi izven šole. Neka delavka iz tekstilnih tovarn v Bogorodsku pri Moskvi popisuje v »Trudu« strašne razmere, v katerih živijo otroci izven šole: »V barakah pije oče ob plačilnih dnevih čez mero; pobija okna, posodo, pretepa ženo in otroke, preklinja v najostudnejših izrazih. Po temnih hodnikih se pode mladi pijani fantalini za dekleti. Starši in prijatelji vsiljujejo žganje sedem let starim otrokom, jim tiščijo cigarete v usta in se noro smejejo obnašanju pijanih otrok in njihovim ogabnim kletvicam... Pogosto se zgodi, da deček osmih let prepije celo noč, prekarta ali se pretepa s tovariši, da pride drugi dan ves krvav v šolo. Vsak dan mora zdravnik šivati in zdraviti rane 10—15 učencem.«

Najbolj žalostno je, da te slike niso osamljene, temveč skoro splošne.

Zato je Lunačarski sam vzkliknil: »Vozimo se na ladji proti toku. Z vsemi silami veslamo, toda vedno stojimo na istem mestu. Svoje napore izrabljamo samo za to, da nas tok ne nese nazaj.« (»Pravda«, 20. junija 1928.)

Če pa so razmere prisilile Lunačarskega, da je podal tako izjavo, potem si lahko mislimo, da ladja ne samo, da stoji na istem mestu, temveč da jo tok močno žene nazaj. In dejstva to potrjujejo.

Dolžnost pa vesti

(Po Smilesu priredil Ant. Anžič.)

Človek ne živi samo zase, ampak prav tako za druge. Zato pa ima vsak človek dolžnosti in še prav raznovrstne, bodi reven ali bogat, bodi da ga celo življenje gladi sreča alj tepe nemila usoda. Hierokles pravi, da je človek kakor središče več koncentričnih (istosrediščnih) krogov: v prvem krogu so okoli njega starši, žena, otroci; v drugem ostali sorodniki; v tretjem njegovi sodržavljanji; v zadnjem krogu pa vsi ljudje.

Dolžnosti vsakega človeka so torej zelo obsežne: kjerkoli kdo deluje, tam mora tudi vršiti svoje vsestranske dolžnosti! Na prvem mestu stoje naše dolžnosti do Boga; za njimi pa se vrsti cela četa dolžnosti: do sebe, do družine, do sosedov, dolžnosti gospodarjev in poslov, do soljudi, dolžnosti do cerkve, do države in njune do nas. In te dolžnosti neizprosno zahtevajo, da jih izpolnimo in naj nas stane

še toliko žrtev; pridejo celo slučaji, ko moramo na oltar dolžnosti neustrašeno položiti celo svoje življenje. Kako lepo je vršil svojo dolžnost pred skoraj tisoč devetsto leti vojak v Pompejih, ki je stal na straži! Ognjenik Vezuv je začel bruhati: pepel in lava in kamenje in žvepleni vzduh, vse to, kar je meščane gnalo v beg, njega ni premaknilo z mesta, ker mu je dolžnost velevala: stoj in čuvaj! V prah je razpadlo njegovo truplo, njegov spomin pa živi! Čelada, sulica in oklep v neapeljskem muzeju še danes slavo pojo možu, ki je vršil svojo dolžnost v najtežjih okoliščinah.

Dolžnosti vršiti *ni mogoče brez samozataje*. Sebe premagati je največja zmaga, ki je pa ne dosežemo brez dolgotrajne in naporene vaje. Sv. Avguštín takole pove: »Rad bi postal velik, kajne? Začni torej s tem, da se narediš majhnega! Če hočeš sezidati visoko stavbo (popolnosti), ne pozabi na ponižnost, ki je njen temelj! In čim višjo stavbo si želiš, za tem globlji temelj poskrbi!« — Nič manj težko ko sebe premagati je sebe zatajiti ali vršiti svojo dolžnost tiho in skrito, ne da bi ljudje za to vedeli. Tako ravnanje je še toliko bolj plemenito, čim manj priznanja žanje. In koliko je dolžnosti, ki jih izpolnjujemo skrivaj! Kar javno delamo, to ljudje še lahko kako opazijo; notranjega življenja našega duha pa ljudje ne vidijo, skrito je njihovim očem. In tako je v naših rokah, da smo notranje dobri ali slabi. Nihče nam duše ne more umoriti, samo po naši lastni krivdi se lahko pogubi. Če pa se trudimo, da sebe in druge vsaj nekoliko izboljšamo, posvetimo in oplemenitimo, smo napravili največje delo, a vendar morda svet za vse to nič ne ve: vršili smo svojo dolžnost, a ne brez samozataje.

*

Dolžnost bo človek v polnem obsegu izpolnjeval le tedaj, če bo vesten. V naši duši namreč kraljuje pravična in neizprosna zakonodavka, ki nas uči, da nekaj smemo, nekaj pa ne, in ki nas za lepo življenje hvali, za slabo pa graja; ta zakonodavka je vest. Že tri sto let pred Kristusom je grški pesnik Menander lepo povedal: »V svojih prsih nosimo boga, ki se mu pravi vest.« Če to natančno in strogo učiteljico vedno in vselej in povsod ubogamo, naredi iz nas prave može, dobre in srečne ljudi.

Vest dobro ve, kaj je prav in nam zato daje navodila in zakone, kako v raznih slučajih ravnajmo. Svet nam predpisuje polno zakonov, seveda zato, da jih izpolnjujemo; vendar pa nismo nikoli tako srečni, kakor če ubogamo zakone svoje vesti. Vemo pa tudi, da nas vest ne sili, nam svobodne volje ne vzame, zato lahko ravnamo tudi zoper vest in smo potem nesrečni.

Vest vprašajmo, v čigavem imenu nam nalaga jarem svojih zakonov, odkod ima pravico nas hvaliti in grajati! Predstavila se nam bo: Jaz sem glas božji, poslanka sem tvojega Stvarnika in Gospodarja, zato imam polnomočje in ti smem in moram govoriti brez ovinkov, kaj je tvoja dolžnost! Zato me neguj, mojemu povelju ušes ne zapiraj, nikoli mojih klicev ne zatiraj! Le tisti, ki Stvarnika ne poznajo ali ne marajo, tudi mene prezirajo, ki sem glas Njegov.

Lahko ravnamo tudi zoper svojo vest in ni jih malo, ki tako delajo. Ti so seveda potem kakor bilka v vetru: kamor jih pihne samoljubje ali strasti, tja se nagnejo. Dobro pa se zavedajo, da ne ravnaajo prav. Vest jih obsoja in glasno kriči: Ne smeš! Zato pa so nesrečni in končno se zmedejo, da nič več jasno ne vidijo, kod vodi prava pot. Pa četudi jo še vidijo, ne morejo več hoditi po nji; kajti volja jim peša in peša z vsakim delom zoper vest. Schiller je lepo povedal:

»To kletev zlega je dejanja,
da zlo iz zla koti se brez nehanja.«

Vesti lahko nasprotujemo, ne moremo je pa zamoriti. Redki so ljudje, ki bi se jim posrečilo, glas božji v sebi popolnoma zatreti in baš to je njihova sreča, da se jim ne posreči. Lahko vest teptajo, pa jim sodni dan že na tem svetu ne odide; vsakomur kliče: Nazaj, nesrečnež! Saj dereš v pogubo in pehaš vanjo še druge!

*

Dolžnost naša je, da lastno vest poslušamo in k temu še druge navajamo; ona pa nas bo zopet poučila, kaj je naša dolžnost! Ko bomo svojo dolžnost vršili, bomo pa postali srečni; srečni bodo z nami vred pa tudi drugi, ker bomo tudi njim dali, kar jim gre. Dolžnosti bomo vršili v malem kakor v velikem, ker se v malem še prej in lažje izurimo za stalno pravo življenje.

*

Plemeniti značaji med starimi Grki so nam v marsičem vzor, tako pa tudi vzor v prav junaškem izpolnjevanju dolžnosti. Tak vzoren mož je bil *filozof Sokrat*. Bil je rojen v Atenah l. 468. pr. Kr. Bil je najprej podobar in je že tedaj zaslovel. Nato je služil domovini kot vojak. Z drugimi naborniki vred je prisegel: »Svetemu orožju, ki mi ga domovina zaupa, ne bom delal sramote, in mesta, ki mi ga poreče braniti, ne bom zapustil!« V več bitkah je pokazal, kako živo se zaveda dolžnosti do domovine in do dane besede. Skozi metež sovražnikov si je izsekjal pot, da je rešil ranjenega Alkibiada, na svojih ramah je odnesel iz bitke krvavečega Ksenofonta in tako domovini ohranil dva velika moža in domoljuba. Kot

senator je prav tako pogumno nastopal za pravico in najsi se je še tako zameril prijateljem, tiranom ali ljudstvu. Končno se je posvetil svojemu najljubšemu poklicu: kot filozof je s svojimi učenci hodil po trgih, delavnicah in šolah, ter povsod učil, da je vredno živeti, da pa je treba živeti prav, živeti kakor nam govori notranji glas. Kot 72 letnega starčka so ga vlekli pred sodbo, češ, da je zločinec, da zavaja mladino, da uvaja nove bogove. Obsodili so ga na smrt. Vržejo ga v ječo, kjer se še trideset dni s prijatelji razgovarja o svojih najljubših naukih. Radi bi ga rešili, pa jim ne dovoli. Prijatelji in učenci jokajo, on pa jih tolaži in mirnega srca izpije strup, ki mu ga prinese ječar. — Sokrat nam ni zapustil knjig, podaril pa je ta vestni mož dolžnosti svetu svoja učenca Platona in Ksenofonta, ki sta njegovo delo nadaljevala: učila ljudi, da je treba vestno izpolnjevati svoje dolžnosti, ker v tem je sreča.

Pismo s Francoskega

Moselle, 11. marca 1930.

Gospod urednik! Bral sem, da boste izdali fantovski list »Kres«. Prosim, da mi pošljete list in ček, da plačam. Nas, slovenske fante, najbolj zanimajo slovenski listi, posebno tiste, ki ne razumejo še drugega jezika. Morda bi zanimalo Vaše fante, kako in kaj je tukaj na Francoskem? Sicer sem šele deveti mesec tukaj, ne vem prav dosti, le to naj povem, da se tukaj ne cedi med in mleko, kakor sem jaz mislil in kakor misli še marsikateri v domovini. Deveti mesec sem tukaj, pa imam že četrto delo. Prvo delo sem dobil na »kontrakt« v tovarni za železo. Na »kontrakt« nobenemu ne priporočam. Kdor že gre v tujino, naj gre na svoje stroške, ker na »kontraktu« dobiš najslabše delo in najmanjšo plačo. Šest tednov sem bil tam, dobil sem 23 frankov na osem ur, pa sem pisal domov po denar, da sem se odkupil.

Zbrala se nas je deveterica in smo jo mahnili skoz severno in zapadno Francijo. Šli smo skozi Verdun, kjer smo videli grozno opustošenje in neprecenljivo škodo iz svetovne vojne: polovico hiše, en vogal odbit, po gozdovih od krvavih bojev zaznamovana drevesa. Najbolj žalostno je pa po pokopališčih, ki jih je nič koliko, kjer se bleste beli križi, pod njimi pa tisoče fantov in mož. Pripeljali smo se v Merbach, kjer je več tisoč Slovencev zaposlenih v premogokopih. Tri dni smo iskali dela, pa nam ga niso dali, ker nismo imeli papirjev v redu. (Zapisali so nam, da smo »kontrakt« plačali, a ne izpolnili.) Vsem je že denarja primanjkovalo in začeli smo se s pasom hraniti. (Poznate to hrano? Če ste bili v vojni, jo že dobro

poznate.) Zvečer so nas trije zapustili in se odpeljali proti Mühlhausnu, mi, ki smo ostali, smo pa začeli prodajati obleko in ure, pa nismo mogli prav nič v denar spraviti. Nazadnje se je vendar posrečilo nemu, da je prodal zlato iglo za toliko, da smo se pripeljali v Metz, kjer je bila čakalnica naš dom in prenočišče do treh zjutraj, ko so nas vseh šest ven vrgli. O tujina in prazen želodec! Od tam smo se preselili v drevored, kjer smo sanjali na klopeah in zebsti nas je hotelo (bilo je proti koncu oktobra). Zvečer smo pa le dobili delo pri zidanju novega kolodvora. Tukaj smo zaslužili do 38 frankov, pa je začelo deževati in zebsti in čez tri tedne smo že šli proti Luksenburgu v železne rudnike. Trije smo še bili, čez mesec pa že sam.

V rudokopih je za nas delo pretežno in nevarno. Najbolj žalostno je pa, da se v jami toliko in tako grdo preklinja. Gledal sem in se čudil, da je Bog tako dober in prizanesljiv, ko ga tako grdo psujejo in kolnejo. Človeka je kar groza, ko mora biti poleg. Če pa kaj oporekaš in posvariš, ti pa tako zabavljajo, da komaj še veš, da si človek. Najbolj preklinjajo Slovenci in Italijani, seveda oboji po italijansko, ker se po slovensko ne da kleti.

Križ je tukaj tudi s cerkvijo. Kdor doma zunaj ostaja, v tujini sploh blizu ne pride. So fantje, ki so že šest let tukaj, ampak pri sv. maši nobenkrat, samo eden je bil za pet minut enkrat, potem pa nikoli več. Je to sam pravil. Vendar jih pa pride ob nedeljah do sto v cerkev. Cerkvá je tukaj več in lepše so, ko pri nas. Eno uro na okrog jih je gotovo enajst. Kakor so cerkve bolj prazne, so pa gostilne bolj polne (ob nedeljah seveda). Pijača je poceni in jih je dosti, ki zaslužijo do 50 frankov (za 12 l vina). Če ne morejo sproti zapiti, pa raztegnejo na štirinajst dni, tudi na mesec. Poznam enega, ki je začel prej piti, ko delati. Pravijo: kjer je Slovenec, tam je pijača; če nisi pijan, nisi vesel. Prišli so me obiskati trije taki rojaki. So me izpraševali, kako je v Jugoslaviji, jaz pa njih, kako je v Franciji. Kmalu eden zapazi na polici knjige, tam je bil tudi katekizem. Pa smo dolgo uro govorili o katekizmovih rečeh, do konca pa nismo prišli, ker smo bili štirje. Proti jutru smo se razšli, le eden je ostal pri meni in se je jokal. Pravil mi je: danes je materin god, sem tu že šest let, pa nimam petdeset frankov, da bi jih materi poslal. »1925. leta je oče umrl, imam pismo, da je vse meni zapustil in si nisem v teh letih toliko zaslužil, da bi se peljal domov«. In ta fant je star 33 let. Rekel je še, da si kupi vrv in se obesi. Drugi mu je rekel, da toliko ne bo nikdar imel, je pa dejal, da bo v vodo skočil. Ne vem, kje je sedaj. Enkrat sem ga srečal in mi je rekel, da je že tri dni brez dela.

Je res žalostno življenje pri nas: dvoboji, samoumori in kar je takih reči zraven. So pa tudi trdni, o, so in tako trdni, da jih živ krst ne omaje, pa naj še tako zabavlja. In taki hranijo, delajo, življenje vzamejo resno in domov pošiljajo.

Jaz sem bil prej štiri mesece v jami, sedaj sem pa v tovarni in služim 45 frankov. Pozdravljam vse slovenske fante okrog »Kresa« in vse dekleta.

N. B., S. Š. L.

Lea Fatur:

Skopuš

(Legenda.)

Bilo je v času, ko sta hodila Kristus in sveti Peter po svetu. Tedaj sta živela ob veliki cesti v Jutrovi deželi dva soseda, ubog gonjač in bogat kupec. Revež gonjač je imel polomljeno bajto s povešeno streho, par mršavih ovac in raztrgan hlev. In osem otročjih glav, osem dušic.

Kupec, bogatin, pa veliko lepo hišo, ravno nasproti bajte, za hišo velike hleve, črede tolstih ovac, žitnice, polne žita. Seveda je bil revež bogatinu na poti, posebno, ker ni imel kupec poglavitnega božjega blagoslova — otrok. Vsako jutro je pogledal kupec izpod čela na sosedov dom:

»Kaj bi maral, da mi ne kvari ta bajta razgleda!« Žena je pristavila nevoščljivo: »In jaz, da se ne baha z otroki revna soseda.«

Revež gonjač pa je vzdihoval vsako jutro:

»Kaj bi maral, da imam tako hišo, takle hram! Kruha za dan, streho za noč, po smrti pa božjo pomoč.«

Njegova žena pa ga je svarila: »Hvali Boga za to, kar ti da! Nikogar nima revež bogat, kruha nareže, ga nima komu dat'«

Zgodilo se je tedaj, da sta prišla pred ti hiši Kristus in sveti Peter. Trudna in lačna, kajti mnogo sta prehodila in mnogo sta učila tisti dan. Zdaj bi se jima prilegla večerja in postelja. Kristus se ustavi pred bajto, Kristus prijatelj revežev. Sveti Peter odmaje z glavo: »Ne bodi siten, Gospod — sam nima revež kam. Tam je blago, tam je denar, bo tudi gostoljuben gospodar.«

»Pa poskusi tam,« se nasmehne Kristus Petru, ki je hotel vselej vse bolje vedeti, kakor njegov gospod. — Gre Peter, potrka. Vse tiho... Potrka še enkrat... Na to se odpre okno, kupčev obrit in zalit obraz pogleda ven, lakomno oko premeri prezirno zaprašena popotnika, zadirčno spregovori:

»Le idita naprej, prijatelja. Pri meni ni prav nič prostora. Vse je založeno z žitom.«

In je zaprl okno. »Da bi ti sprhnelo!« se je ujezil vročerkvni Peter. Toda Kristus ga posvari: »Ne kliči kazni božje! Kaznoval se je revež sam. Da bi nam bil odprl duri, prišel bi bil blagoslov k njemu. Zdaj pa potrka pri ljubljencu revščine.«

Sveti Peter, ves zamračen, potrka na bajtina vrata. Hitro odpre gospodar, zagorel in neobrit, globoko se prikloni: »Kaj želita vidva gospoda.«

»Trudna sva in lačna oba,« odgovori sveti Peter, Kristus molči.

»Kaj bi maral, da imam,« vzdihne gonjač in pokaže na sosedovo hišo, »tako hišo, takšen hram, bilo bi kruha, bilo bi vina... A tako, gospoda: Poslužita se. Revež da, kar ima. Pri pšenu sedi družina.«

Otroci in žena so sedeli pri mali skledi pšena. Radi so se umaknili tujcem. Kristus je zajel — in vsi so se nasitili, vsi so bili veseli. Po večerji je tožil gonjač, kako ga prezira bogati sosed, kako je lakomen. Kristus je dvignil svareče roko: »Srečen je, kdor ima svoj vsakdanji kruh! Ne želi si več, prijatelj!«

»Saj pravim tako, gospod,« hiti gonjač. »Kruha čez dan, streho za noč, po smrti pa božjo pomoč. Ali ni polja, ni pšenice, streha visi, človek greši.«

Nebeški potnik tolaži skrbnega očeta: »Ne vprašaj, kaj boš jedel, ne kaj boš pil. Glej: Bog živi zverino in živino — mar bo pozabil podobe svoje.«

»Gospod, ti si moder, ti si svet,« se je razveselil gonjač. »Prišel je sel Gospodov k nam, revnim ljudem,« se je priklonila žena. Ker je bil čas počitka, je zrahljala slamo na edinem ležišču v hiši za potnika, domači so se umaknili pod milo nebo.

»Vidiš Peter,« reče Kristus preden zaspita. »Bogastvo ne dela človeka postrežljivega.«

»Trebalo bi vzeti onemu in dati temu,« zagrmí Peter, še vedno jezen, ker ga je odpravil tako bogatin.

»Počasi Peter, počasi!« svari Kristus. »Bog je previdnost za vse.«

Ko vstaneta potnika drugo jutro in počastita Boga, jima postreže gospodinja s podlatvico, gospodar s toplim ovčjim mlekom. Pritrgala sta sebi, da sta postregla tujcem. Kristus je vedel to in Peter ga je suval pod mizo: »Daj vendar Gospod: Izkaži se! Da bo vedel oni neotesanec...«

Kristus se je smehljal: »Ej Peter! Pozabiti in odpustiti ne znaš...« Ko sta stala že pred bajto, na cesti, spremljana od otrok in gospodarjev, reče Kristus dobrotno gonjaču:

»Odtrgal si si od lastne sklede in postelje. Velik je tvoj delež pri Plačevalcu vsakega dela. Za zdaj pa ti dam na razpolago tri želje. Želi si in zgodilo se bo.«

Nič ni pomišljal gonjač. Kar po navadi je pogledal preko ceste in rekel kakor vsako jutro: »Kaj bi maral, da imam, hišo tako, takšen hram. Kruha za dan, streho za noč — po smrti za nas vse božjo pomoč.«

Lahko bi si bil izvolil gonjač vse bogastvo sveta, lahko bi bil želel hudobnemu sosedu pogubo, pa mu ni prišlo niti na mar. Kristus je pokimal zadovoljno, je dvignil roko: »Zgodi se!«

In glej: Bajta se maje, se podira — izgine. Na njenem mestu raste, raste in raste... Nevidne roke ziđajo in krijejo... Že stoji tu hiša večja in lepša od sosedne in za njo so hlevi polni drobnice in goved, žitnice polne žita: kruha za vsak dan...

Ko hvali gonjač Boga in ogleduje svoje nepričakovano bogastvo, izgineta potnika, Kristus smehljajoč, Peter še vedno nejevoljen, ker ni kaznovan kupec za svojo negostoljubnost. Tačas pa se je bližala skopuhu že kazen. Vstane in pogleda po svoji navadi k sosedu. Obstane... Si mane oči... Saj to vendar ni mogoče... »Bog Abrahamov! Reši me oblasti čarovnije. Ej žena! Rahela! Vstani in poglej: Stoji tamle le res nova hiša? Hiša lepša od naše?«

»Izak in Jakob!« vzklikne žena. »Kaka čarovnija je to? Teci vendar tja in povprašaj...«

Kupec gre k sosedu, ogleduje polne hleve, se čudi in vpraša: »Kako prijatelj dobri moj — povej vendar svojemu sosedu — kdo ti je naredil, kdo te je obdaroval tako kraljevo?«

Gonjač mu pove natanko vso zgodbo. Kupec si raztrže obleko in vpije: »O, jaz slepec! O, jaz nesrečnež! Trkala sta pri meni! O, jaz bedak!«

Ves iz sebe beži k ženi in ji pripoveduje o potnikih. Rahela se ujezi: »In kje sta zdaj ona čarovnika?«

»Odšla sta proti mestu Kafarnaumu.«

»In ti stojiš tu, ti osel zavaljani — Ona dva sta peš — ti zajaši konja, dirjaj za njima, pozdravi ju prav lepo, prosi odpusčanja in povabi ju na večerjo in prenočišče. Ovčar naj zakolje tele in par ovac — videli bomo, kaj dobimo mi, ko je dobil gonjač za svoje pšeno in bolhe toliko tega...«

Kupec uboga zvito ženo, zajaše najurnejšega konja in hiti za potnikoma. Dohiti ju, skoči raz konja, se prikloni do tal in govori:

»Hvaljen bodi Bog, da vidim obličje njegovih svetih! Oprostita, velemožna gospoda, sinočno nesporazumljenje. Vedel sem, da pri-

deta dva roparja in vsak si varuje kožo... Zdaj pa prosim gospoda ponižno, in prosi tudi moja žena: Zaklano je tele, pečena ovca, rahel je kolač in sladko vino, sočno sadje. Pridita gospoda in počastita svojega hlapca. Ne vstanem prej, dokler me ne uslišita... Dvorana je okrašena s cvetjem, deklice bodo pele in plesale, z najdražjim mazilom vama namažem lase... Pridita in počastita svojega hlapca!«

Dobro se je zdelo svetemu Petru, prav dobro, da se klanja zdaj prevzetni kupec. Kaj mu odgovori Gospod? Mirno pogleda Kristus hinavca in mu reče:

»Mój čas ni čas gostijé in veselja. Dolga je cesta pred menoj in ne pelje me več nazaj.«

Kupec se prestraši do smrti. Ošabno glavo zarije v cestni prah in prosi: Gospod — napravili smo gostijo. Daj mi v povrnitev stroškov, kar si dal gonjaču: Izpolnijo naj se mi tri želje!...«

»Nikar!« mižika Peter Kristusu, a ta se skloni nad kupca: »Naj bo! Dovoljene ti so tri želje!«

Kupec se ne utegne zahvaliti. Urno skoči na konja in jaše domov in premišljuje, kako bi si pridobil največ z željami. Ugiblje to in ono. Konja piči obad, poskoči — kupec se prestraši in zakolne:

»Da bi se stegnila mrha!«

Gorje! Komaj je spregovoril — že ležita konj in on na tleh... Kupec se izkobaca izpod konja, lomi roke, se joče: Dragoceni konj in prva želja! Pa saj ima še dve! Želel si bo ž njima tako bogastvo, da bo poravnana tudi konjeva izguba... Konja mora pustiti — ali sedla je škoda. Odsedla sedlo in si ga dene na ramo. Počasi leze po razbeljeni cesti in premišljuje, kaj bi želel. Sedlo na rami žge in peče kakor živ ogenj. Kupec se domisli, kako sedi Rahela zložno v hladni veži in gleda na vročo prašno cesto. Nevolja ga prime, nehote si misli: »Da bi ji skočilo sedlo na ramo!...«

Gorje! Komaj je izgovoril, ni več sedla... O Izak, Jakob in Abraham! Zdaj je konec vseh želja... Ko prileze kupec izmučen domov, sedi žena na pragu, sedlo na rami in joče: »Reši me, reši me hitro tega zla! Naj te ubije Bog!«

»Potrpi Rahela! Še imam eno željo — želi si karkoli hočeš,« prosi kupec.

»Kaj mi pomaga vse — hitro dol s sedlom — sicer!...«

Ni bilo varno jeziti Rahelo. Moral je izreči tretjo željo.

Odslej je sprejemal kupec rad vsakega potnika. Ali Kristus se ni vrnil več — želja po dobičku ni izraz dobrote — ni zaslužénje.

Cepilni vosek

V precej velik lonec deni čiste smrekove smole in če imaš pri rokah, za dober oreh voska ali pa loja (košček lojene sveče). Lonec postavi k žerjavici (ne k plamenu) da se smola in morebitni dodatek počasi raztali. Ko je vsebina tekoča, nesi lonec ven na prosto in vlij v raztopljeno smolo, ki pa ne sme biti prevroča, prav po malem in med mešanjem na vsak kilogram smole osminko litra čistega špirta. Pri tem delu je treba previdnosti, ker pri vlivanju špirta v raztaljeno smolo se tekočina močno razburi in vzdiguje. Če bi špirit prehitro vlili v smolo, ali ako bi bila smola preveč vroča, plane kar iz lonca, da jo nobeno mešanje ne ustavi. Zato pa dolivajmo špirit počasi in nikdar ne pri ognju. Ko se tekočina umiri, jo nalijmo v manjše lončke ali pločevinaste puščice. S tako smolo mažemo rane, ne da bi jo bilo treba ogrevati, ker se z mrzlo lahko in dobro maže. Ko bi se nam naredila pretrda, jo moramo zopet raztopiti in dodati še špirta. Premehki bi pa dodali še smole.

Beraču šest soldov

Večja družba je bila povabljena na večerjo. Med gosti je sedel tudi baron Rotschild (Rotšild), in sicer nasproti slavnemu slikarju, ki ga pa dotlej še ni poznal. Slikar pa je s toliko pozornostjo in tako dolgo upiral vanj oči, da se baron ni mogel premagati, da ga ne bi vprašal, čemu ga tako ogleduje. »Oh,« pravi slikar, »oprostite mi mojo nespodobnost! Toda opravičili me boste, ako Vam povem, da že dolge mesece iščem za svojo sliko potreben model, a ga nisem in nisem mogel najti, dokler nisem zagledal Vašega obraza, ki je kakor ustvarjen za moj namen. Francoski umetnosti bi naredili veliko uslugo, ako bi mi hoteli nekaj ur v moji delavnici sedeti za vzorec.« »Prav rad,« odgovori baron. »Kakšno vlogo pa bi imel na Vaši sliki?« »Vlogo berača,« odgovori slikar. Seveda bušne vsa družba v razposajen smeh. Eden največjih bogatašev sveta — pa berač! Bankirju baronu pa je bila pustolovščina takoj všeč, zato je obljubil, da pride in je besedo tudi izpolnil.

Točno ob domenjeni uri se pojavi v slikarjevi delavnici, oblečen v take bedne cape in tako skrušen, da je vsakomur zbujal sočutje. Zasmilil se je tudi mlademu možu, ki je med delom obiskal slikarja. Mladec je sicer tudi sam nosil zelo ponošeno suknjo, vendar pa je odhajaje beraču skrivaj smuknil v žep šest soldov. Ni pa ušlo nje-

govo dejanje navideznemu beraču. »Kdo pa je ta mladeč?« vpraša slikarja. »Študent in še zelo nadarjen,« pojasni slikar. »Žal pa svojih študij ne bo mogel nadaljevati, ker je skrajno reven. Zelo se mi smili.« Bankir Rotschild si napiše v beležnico njegovo ime in naslov. Drugo jutro pa dobi ubogi študent pismo in v njem ček. Pismo se je glasilo: »Gospod! Vsako dobro delo rodi prej ali slej dober sad. Včeraj ste nekemu beraču podarili šest soldov. Danes so ti soldi narastli v deset tisoč frankov. Ako prinesete priloženi ček v mojo banko, Vam bodo izplačali gorenjo vsoto, Jakob Rotschild.«

Urednikova beseda

A. Č. iz Kr.: Sem prejel Tvoje pismo in sem Ti že v pismu odgovoril. Ker pa pišeš tudi o nekakih rečeh, kako in kaj naj bi bilo s »Kresom«, bom tudi tukaj napisal nekaj svojih misli. Praviš, da se mi prva številka ni posrečila popolnoma. Verjamem; uredniku se sploh nobena številka ne posreči popolnoma. Saj veš, kaj sem urejeval prej. Med otroci sem moral biti sam otrok, živeti v tistem svetu kakor otrok, misliti kakor otrok in v enem letu — kakor so mi pravili drugi — sem se že čisto pootročil; list je bil že kar dober. Čez noč sem zašel med fante, korajžne, vesele, pojoče, vriskajoče — čisto drug svet in mišljenje, se ne da premeniti čez noč. Ni pa nikdar prva številka merilo, kakšen bo list, posebno, ker nimaš ničesar za seboj, kar bi Ti dajalo smernice. Moraš tipati in prisluškovati, kaj in kje in kako bo odjeknilo, kar pripraviš za tisk. Takole v dvanajstih številkah človek približno ve, kaj naj list s pridom nudi. Da se list popolnoma vraste v brave, je treba let. — Kako je odličen človek svetoval, kakšna in kako naj bo urejena vsebina lista, sem Ti pisal. Malo smo ga ubogali, malo pa ne. Zunanja oblika bo pa kar dobra, menim. — **A. B iz K.:** Kljub dobri volji se Ti pesem ni posrečila ne vsebinsko, ne oblikovno. Ni še pesem, kar Ti rimano lepo v ušesih doni. In pa naglas? Oprosti. — **Jože iz Br.:** Dopise sprejemam, samo pridigarških ne in pa še druge sorte ne. — **J. Ž. iz St.:** Vprašuješ, kaj bo prinašal »Kres«. Saj vidiš. V prvi številki je malo potipal, če bi bilo dobro tako. Eni pravijo, kar dobro bo, drugi tega in tega ne, tretji in četrti ... in, kaj bi našteval. Vsak pove svoje želje in svoje misli. In čim več bom dobil nasvetov od Vas, fantje, tem prej bom zaplaval po Vaših vodah. Ugank pa ne bo, to Ti kar zdaj povem.

Drobiž

»**Otroške republike**« ustanavljajo po Nemčiji. So to počitniška taborišča otrok v prosti naravi pod vodstvom socialističnih učiteljev. Otroci se tukaj že zgodaj vadijo v preziranju avtoritete. Posnemati hočejo odrasle ljudi, imajo svoje parlamente, ki jih svobodno volijo in v katerih razpravljajo zopet popolnoma svobodno o vseh aktualnih vprašanjih. V taboriščih in posameznih šotorih bivajo dečki in deklice skupaj, po navadi samo v kopalni obleki. Na ta način hočejo socialisti vzgajati mladino na podlagi popolne mladinske avtonomije, v koldukaciji in daleč proč od vpliva domače družine, ki se jim zdi vzgoji otrok »škodljiv«.

V državi Massachusetts (Amerika) mora znati vsak otrok na pamet tole: »Telo je tempelj duše. Zato bom stremel, da bo moje telo snažno, znotraj in zunaj, da bom vdihaval svež zrak in živel na solncu, da ne bom ničesar storil, kar bi moglo škodovati zdravju bližnjega, da se bom naučil pravil za zdravo življenje in jih tudi izpolnjeval, da bom delal, počival, se igral ob pravem času in na pravi način, da bo duh krepak in telo zdravo, da bom koristno živel in bom v čast staršem, prijateljem in domovini.«

V letih 1289 in 1290 je bila najmilejša zima. Vso zimo ni bilo prav nič snega. Drevje je že o Božiču zelenelo, v februarju so bile že jagode. Dva meseca pozneje je cvetela že trta. V maju se je pa vreme naenkrat spremenilo, vendar so si rastline kmalu opomogle od hude pozebe. — Pratikarji in

vretenoznanci si še niso na jasnem, odkod mile zime. Pri nas je največ snega v januarju in februarju. Za letošnjo zimo so splošno napovedovali, da bo izredno huda, češ, na živalih se to najbolj vidi. Vendar se je pa še vedno uveljavil trnovski pregovor: bogovi, ki zeije jedo, nič ne vedo.

Nadnaravni analfabetizem (nepismenost) imenuje Pij XI. nevednost o verskih stvareh, ki je danes tako zelo razširjena v nizkih in visokih krogih, polnih predsodkov, in pravi, da spada verski pouk tudi v visokošolsko učenje.

Dobri spisi nič ne koristijo, če jih ne čitamo. Treba je dajati dober zgled s tem, da jih radi čitamo doma in tudi izven doma povsod in da opozarjamo svoje znance in prijatelje na ta ali oni časopis, na to ali ono stran časopisa, na to ali ono dobro misel.

Najstarejšo steklenico vina hranijo in Speyerju. Je to steklenica, ki so jo dali nekemu Rimljanu na pot v večnost. Kletar, ki je steklenico pripravil, je zamašil vino z oljnatim zamaškom, da ne bi izhlapelo. Tako se je vino ohranilo iz 3. stoletja prav do danes.

Mesto brez tramvaja je Wiesbaden na Nemškem. Po vseh cestah in ulicah, kjer je prej vozil tramvaj, vozijo sedaj avtombusi. Kljub temu, da stane ena vožnja samo 15 fenigov, je dobilo mesto od teh voženj pol milijona mark čistega dobička. Velika prednost omnibusov je, ker se lahko umika poljubno, kar je za ogromni promet po velikih mestih izredno važno.

Občinski svet v Moskvi zgradi velikansko stanovanjsko hišo za 1000 delavcev. Da se družinski čut popolnoma zatre, bo imel vsak delavec svojo sobo zase, a le za prenočišče in počitek. Če bo oženjen, se mu ne bo dovolilo, da bi stanoval s svojo ženo skupaj v isti sobi. Le izjemoma bo smela njegova žena, če se bo njegovi prošnji ugodilo, imeti svojo sobo zraven njegove, ne da bi bila sicer z njo zvezana. Otroci, ki se bodo rodili v tej hiši, se bodo od vzeli materam že drugi dan po rojstvu in se bodo vzgajali v posebnih zavodih.

Pij XI. je pisal pismo predsedniku italijanskih katoliških mož, v katerem ugotavlja teoretične in praktične zroto o razmerju med Cerkvijo in državo in poziva katoličane, naj skrbé za prave nazore o njem. So nekateri, ki bi radi Cerkev državni oblasti podvrgli, drugi pa bi jo radi od države popolnoma ločili. Zato je treba študirati bistvo in namen Cerkve in države. Zgodovina dokazuje, da so vsi obžalovanja vredni spori med Cerkvijo in državo izvirali iz nepoznanja teh dveh temeljev njunega medsebojnega razmerja. Sloga obeh je narodu v srečo, nesporezom pa v nesrečo Cerkvi in državi.

Lovčev pes. Andrej Sinicki je lovil po razsežnih gozdovih Ontaria kožuharice, na lovu zdrsil in padel ter si zlomil nogo. Bil je sam, le pes ga je zvesto spremljal. Moral sem se torej z njim posvetovati — tako piše — kaj storiti. Najprej sem na košček papirja napisal, v kakšni stiski sem in papir pritrdil

psu na ovratnik. Nato pa sem mu z besedo in znaki dopovedoval, naj poišče kočo najbližjega zankarja in mi pripelje lovca na pomoč. Pes nekajkrat zalaja, kakor da ve, da gospodarju nekaj ni prav, ker je sicer bil tako delaven, vendar pa še ne razume, kaj mu je storiti. Ko pa mu le in le migam, naj hitro odide, me končno razume in vohaje po tleh odide. Tri milje (3 × 1609 metrov) daleč je tekel, preplaval reko in res dospel do lovske kočé. Zunaj je začel silovito lajati in vabiti zankarja, naj gre z njim. Ta ga je razumel, našel moje obvestilo in bil sem rešen, ko bi mi sicer kar gotovo pretela mučna smrt.

Tovarne na visokem morju bi lahko imenovali današnje ladje za kitolov. Lani so zgradili dve taki ladji, eno s 14.600 in drugo z 18.000 tonami. Opremljeni sta z vsemi pripravami, kakor jih imajo slične tovarne na celini. Zadaž pod krmo ima ladja tunel, ki vodi od morske gladine poševno proti sredi krova. Skozi ta gladki predor potegnejo stroji mrtvega kita na krov. Mornarji, katerih je 300, kita razrežejo, žerjavi pa ogromne kose maščobe, mesa in kosti prenašajo do posameznih strojev na krovu in v ladijskem trupu, kjer se vse koristno predela in izrabi, tako n. pr. se maščoba pretopi in očisti v ribje olje. Ladjo pa spremlja pet manjših brodov, ki so zelo urni in jim kit ne more uiti. S topom streljajo v izsledene živali harpune ali mogočna kopja z zakovicami in bombami, ki žival usmrte in z vrvjo privežejo k brodu, ta pa jo vleče do tunela velike ladje-tovarne. Tovarna vozi s seboj tudi stre-

livo in pratež za svoje moštvo in moštvo brodov, zato lahko ostanejo cele dolge mesece na visokem morju.

Divjega leva zajahal je poglavar Abdulah v Afriki. Njegov gost major je izstrelil iz obeh cevi na leva in levinjo. Lev je na mestu obležal, levinja pa je vkljub rani lovca napadla, ga podrla in stopila nanj, da ga pokonča. Pogumni Abdulah pa priskoči majorju na pomoč in se zavihti na levinjo ter jo zajaha. To jo tako silno osupne, da popusti svoj plen, major pa se v tem prekotali do puške, porine vanjo nov naboj in levinjo ustrelil.

Pridne čebelice na Novem Zelandu so pridelek medu tako zelo povzdignile, da je dežela lani izvozila 1100 ton (ena tona ima 1000 kg) medu, ki je bil vreden nad 23 milijonov dinarjev. Podnebje Novega Zelanda je milo, cvetlice uspevajo izborno, mnogo medu da pa tudi bela detelja.

Različni okusi. Pravijo, da se o okusih ni prepirati; ima pač vsak človek svoj okus in svoj prav. Če torej kdo uživa žužke, ne čudimo se mu in mu voščimo dober tek! Kobilice jedo v Aziji, Afriki, Ameriki; debele hrošče v Južni Ameriki in Zapadni Afriki; črve s palme v Zahodni Indiji; bube sviloprejk v Kini in na Madagaskarju; velike mravlje na Javi in v Afriki; bube lesnega črva v Avstraliji; razne metulje na Madagaskarju, v Avstraliji in Afriki.

Nekje so dobili novo električno razsvetlavo, ki je pa tako zelo nagajala, da so se ljudje neprestano pritoževali. Vodja vse na-

prave bi se pa le rad prepričal, če so tožbe upravičene. Zato stopi v neki urad, kjer so tudi rabili njegovo elektriko in vpraša: »Ali tudi pri vas elektrika vedno nagaja?« — »O ne, vedno ne, samo ponoči.«

Stari Jaka je bil voznik in je večkrat pretepal svojo ubogo zgarano kljuso. Znanci ga vprašajo: »Če že res moraš žival tepsti, zakaj jo biješ vedno po eni plati?« »Zato, ker sem prepričan, da bo tudi druga plat šla naprej, če eno požnem.«

Gospodinja vpraša svojo novo služkinjo: »Ali naj Vas zjutraj kličem?« — »Ni potreba, razen če me boste potrebovali.«

Lastnik cirkusa novemu trenerju: »Kadar nehate leve vežbati, nikar ne pozabite kletko vselej dobro zapreti.« — »Le čemu? Ali mislite, da vam bo kdo leve ukradel?«

Podjetnik razkazuje prijatelju stavbo, ki jo baš gradijo. »Koliko ljudi pa dela pri tvojem podjetju?« poizveduje prijatelj. — »Oh, komaj polovico.«

Sinček: »Očka, zakaj pa kukavica leže jajca v tuja gnezda?« — Očka, ki pravkar pridno prebira časopis: »No, mislim, da jo muči stanovanjsko vprašanje.«

Sinko se ubija z domačo računsko nalogo. Oče: »Ali naj ti po-

magam?« Sinko: »Ne, hvala lepa! Če mi nihče ne pomaga, jo napačno rešim še prej.«

*

Stara in oblastna hišna posestnica obišče novo stranko. Mala punčka najemnice si jo ogleda od vseh strani in pravi: »Joj, kakšna čudna ženska ste vi!« Mati pa hčerko hitro posvari. »Ja, saj sem rekla samo za šalo!« — »No, ali ne bi bila šala prav tako dobra, ako bi gospe rekla: Gospa, kako ste lepa?«

*

Janko in Metka se zopet pričkata. »Nesrečna otrokal« ju miri mama, »ali bosta sploh kdaj istih

misli?« — »O, saj sva,« se odreže Janko, »jaz hočem imeti najdebelejše jabolko, Meta pa tudi.«

*

Gost: »Kaj? Tejle stvari pravite vi kurja juha? Veste, kaj vam povem? Vi ste zgrešili pravi poklic!« — Strežaj: »Zakaj, gospod?« — Gost: »Zato, ker bi s svojo bujno domišljijo lahko pisali krasne romane.«

*

Nekdo je kupoval božične razglednice. »Tehle jako veliko kupijo,« pravi trgovec, »so lepe in poceni. Prvi tucat stane deset dinarjev, drugi osem, tretji pa celo samo šest.« — »No, potem pa prosim tretji tucat.«

Novе knjige

Kralj vekov. Trinajst govorov o Bogu. Govoril v cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani dr. Mihael Opeka. 1930. (Stran 121.) Cena 20 Din. — »Verska izobrazba sedanjega časa daleč zaostaja za drugim napredkom človeštva. Dočim težijo ljudje v vseh strokah znanosti in vednosti po najvišjem, je pa poznanje vere — tudi pri izobraženih — navadno zelo skromno. Nekaj malega iz šolskih let je neredkokrat vse, kar vedo premnogi o verskih resnicah. A kako je še tisto malo največkrat prepleteno z netočnim umevanjem, z napačnimi predstavami, z očividnimi zmotami!« Zato je dolžnost vsakega katoličana, da se temeljito pouči v vseh verskih resnicah. Učeni in slavljani govornik v

stolnici se trudi že leta, da bi v pridigah svojim poslušalcem in v knjigah svojim bravcem kolikor mogoče poljudno in umljivo obrazložil temeljne nauke o verskih in nrvnih resnicah, saj je v ta namen izdal že 18 knjig vzornih govorov. »Kralj vekov« — govori o Bogu. Sam pisatelj pravi, da noče govoriti ozir. pisati ter dokazovati, da je Bog, ampak Kaj je Bog. Je pa to od sile težko, saj pravi sv. Avgustin: »Bog je neizrekljiv, lažje je povedati, kaj Bog ni, nego, kaj je.« Knjiga nas varno vodi skozi božje lastnosti do najglobokejše skrivnosti — sv. Trojice. Knjigo priporočamo. Knjigo je založila Prodajalna K. T. D (H. Ničman) Ljubljana, in tam se tudi naroča.

O krščanski vzgoji mladine. Okrožnica sv. Očeta Pija XI. z dne 31. decembra 1929. Založila K. T. D. (prej Ničman) v Ljubljani. Cena 4 Din, po pošti 5 Din. Ta okrožnica je magna charta prave in kulturne pedagogike. Tak dokument more izdati le papeštvo. Okrožnica poda sistematičen načrt za pravo versko, moralno, kulturno in socialno delovanje katoličanov. Sāj je namen vzgoje, kakor pravi okrožnica, upodobiti v človeku drugega Kristusa; zato je to delovanje odlično versko delo in glavna slovska naloga katoliške akcije. Je to delo socialno, ker pojasnuje, da je vzgoja naloga vseh treh potrebnih družb: Cerkve, družine in države. Razmerje Cerkve in vere do države in sveta je začrtano s tako markantnimi potezami, da ni čisto nič mogoče dvomiti, ali je

prav, če se za katoličana kot takega življenje in svet delita na dva medsebojno ločena dela, v Cerkvi in zunaj Cerkve. Prav tu se tudi kaže, da prosvetno delo katoličanov ne sme veljati za nekako delo zunaj Cerkve. Prosvetno delo katoličanov se ne sme razlikovati od dela drugih samo po osebah, ki ga vrše, ampak po svoji notranji vrednosti, po svojem nadnaravnem značaju. V okrožnici je tudi orisano razmerje med vero in znanostjo. Okrožnica je obenem — kar se tiče mladinske vzgoje — izrazita obsodba največjega zla naše dobe, laicizma ter npravnega, pravnega in družabnega modernizma, to je, tistega dvoličnega ravnanja mnogih katoličanov, ki hočejo biti sicer dobri katoličani, a kljub temu mislijo, da predpisi papežev zanje ne veljajo več. Fantje, kupite in berite!

Novе pesmi

Tri slovenske maše, za mešani zbor in orgle, zložil Emerik Beran. Cena 36 Din, glasovi á 5 Din.

Pet postnih pesmi, za mešani zbor in orgle, zložil Anton Jobst. Cena 20 Din. Obe zbirki je založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Marsikateri fant, ki čita »Kres«, poje tudi na koru v domači cerkvi. Pa naj opozori gosp. organista na te dve zbirki, da si jih njegov zbor nabavi in nauči. »Slovenske maše« so nekaj čisto novega v slovenski glasbeni literaturi. So zložene po vzorcu latinskih maš: Kyrie, Gloria, Credo, Offertorium, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei seveda s slovenskim besedilom, ki pa ni predstavljeno iz latinskega n. pr. Gloria in Cre-

do, ampak ima čisto prosto pesem ali proste liturgične besede. Zelo so pevne in ne pretežke, nekatere imajo tudi koralne vložke. — Bolj trd oreh je Jobst v »postnih pesmih«. Zahtevajo kar celega moža, namreč izvežbanega organista in voljan zbor. Če se jih pa enkrat naučite in doživite lepoto, ki je v njih, vam bodo šle iz srca do srca vernikov v cerkvi. Prav toplo priporočamo obe zbirki.

*

Klišei za cepljenje so vzeti iz knjige Humek M.: »Praktični sadjar«, str. 409, 24 barvanih prilog in 29 slik v besedilu. Knjigo je založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, cena vez. Din 80.—

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

priporoča nekaj najboljših slovenskih povesti, prevodov svetovnoznanih pisateljev:

- Jutranja zvezda. *Povest, spisal H. R. Haggard, iz angleščine prevel P. M. Črnigoj. Din 50'—, vezano Din 40'—.*
- Nodlag. *Povest, spisal P. A. Sheehen. Din 24'—, vezano Din 32'—.*
- Hanka. *Lužiškosrbska povest, spisal A. Marby. — Chateaubriand, Atala, povest. — Federer, Čudež v Bolzeni, srednjeveška povest. Din 22'—, vezano Din 30'—.*
- Hči cesarja Montezume. *Zgod. povest, spisal H. R. Haggard, iz angl. prevel J. Poljanec. Din 30'—, vezano Din 42'—.*
- Storžek in njegovo burkasto življenje. *Povest za mladino s podobami. Spisal Lorenzini, poslovenil dr. Joža Loorenčič. Din 14'—, vezano Din 22'—.*
- Otroci solca. *Novela. Spisal dr. I. Pregelj. Din 24'—, vez. Din 32'—.*
- Kleopatra, egiptovska kraljica, *povest, spisal H. R. Haggard, poslovenil J. Poljanec. Din 28'—, vezano Din 40'—.*
- Izpod Golice, *tihotapska povest iz gorenjskih planin. Spisal Slavko Savinšek. Din 30'—, vezano Din 42'—.*
- Na polju slave, *povest iz časa kralja Jana Sobiškega, spisal H. Sienkiewicz. Din 28'—, vezano Din 40'—.*

Najnovejši katalog je brezplačno na razpolago.

Zadružna Gospodarska banka d. d. v Ljubljani -- Miklošičeva cesta šte. 10

Brzojavni naslov:
»GOSPOBANKA«

Telefon int. šte. 2057, 2470 in 2979

Kapital
in rezerve skupno nad Din 16.000.000'—

Izvršuje vse vrste bančnih poslov pod najugodnejšimi pogoji. — Glavno in največje zastopstvo v Sloveniji za prodajo srečk Državne razredne loterije.

Prodaja obveznic 7% drž. invest. posojila ter 2½% vojne odškodnine in vseh vrst vrednostnih papirjev tudi na obroke pod ugodnimi pogoji.

Vloge nad 480 milijon. dinarjev

Podružnice:

Bled — Celje — Djakovo
Kočevje — Kranj — Maribor — Novi Sad
Sombor — Split — Šibenik

Ljudska posojilnica

reg. zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka. Tudi rentni davek plačuje posojilnica sama. — Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo v lastni palači, zidani še pred vojsko iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom za vloge vsi člani z osem svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog

Hranilne vloge znašajo nad 180 milij. Din

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

Najbolje urejena:

tiskarna
knjigoveznica
klišarna
kamen- in offsettisk
bakrotisk

Prvovrstna izvršitev
Zmerne cene

**NAJMODERNEJŠE
GRAFIČNO PODJETJE V JUGOSLAVIJI**